

De gemeente Nederweert is van plan om huizen te ontwikkelen in het plangebied Merenveld. Bij deze bouwactiviteiten gaan archeologische resten uit de ijzertijd en volle middeleeuwen verloren. Om deze resten veilig te stellen is door Archol B.V. uit Leiden een definitieve opgraving uitgevoerd. Hierbij zijn enkele prehistorische sporen aangetroffen die op basis van het vondstmateriaal dateren uit de vroege ijzertijd. Een structuur kon niet vastgesteld worden. Verder naar het zuiden werden twee plattegronden uit de volle middeleeuwen aangetroffen. Het betrof twee bijgebouwen waarvan één bootvormige plattegrond. Rondom de plattegronden is een ruime zone onderzocht, maar daarbij werden geen hoofdgebouw of waterput gevonden. Er kon dus geen compleet erf worden vastgesteld. Op basis van het vondstmateriaal dateren de plattegronden in de 10e of 11e eeuw. Een iets latere datering is echter niet uit te sluiten. Dit op basis van het uiterlijk van de plattegrond en het feit dat het vondstmateriaal mogelijk opspit betreft. In het profiel was een akkerlaag zichtbaar die deze sporen afdekte en tot deze periode behoort. Het plaggendek uit de late middeleeuwen dekte deze laag af. Vanaf dat moment was het plangebied tot in de 21^e eeuw in gebruik als agrarisch land.

Sporen uit de ijzertijd en middeleeuwen op het Merenveld

Een archeologische opgraving in Nederweert

M.A. Goddijn

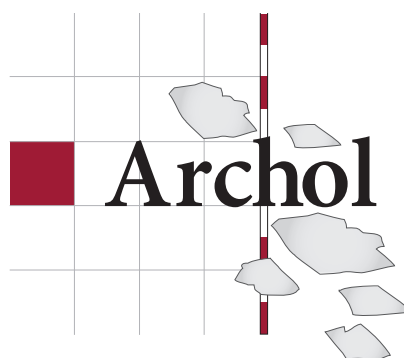
Archol

Sporen uit de ijzertijd en middeleeuwen op het Merenveld

Een archeologische opgraving in Nederweert

M.A. Goddijn, MA

Colofon

Archol Rapport 186

Sporen uit de ijzertijd en middeleeuwen op het Merenveld

Een archeologische opgraving in Nederweert

Opdrachtgever:	Gemeente Nederweert
Contactpersoon opdrachtgever:	Dhr. W. Bijlmakers
Directievoerder:	ArchAeo (Dhr. F. Kortlang)
Projectleiding/autorisatie:	Drs. A. Tol
Uitvoering veldwerk:	Drs. L. Meurkens (veldwerkleider) P. van de Geer (veldarcheoloog) M.A. Goddijn MA (veldarcheoloog) M. van Zon MA (veldarcheoloog)
Auteur:	M.A. Goddijn MA
Met bijdragen van:	Dr. S. Knippenberg Drs. L. Meurkens
Tekstredactie	Drs. A. Tol
Beeldmateriaal:	ing. S. Shek
Objecttekeningen:	drs. R. Timmermans
Opmaak:	A.J. Allen
Druk:	Haveka, Alblisserdam

ISSN 1569-2396

© Archol, Leiden 2012

Postbus 9515

2300 RA Leiden

info@archol.nl

Tel. 071 527 33 13

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
	1.1 Aanleiding en doelstelling	5
	1.2 Onderzoeksgebied	5
	1.3 Archeologische monumentenzorg en organisatie	5
2	Vraagstellingen	9
	2.1 Inleiding	9
	2.2 Vraagstellingen	10
3	Methodiek veldwerk	13
	3.1 Methodiek fysische geografie	13
	3.2 Methodiek archeologisch onderzoek	13
	3.3 Monstername	14
4	Landschappelijk kader	15
	4.1 Fysisch-geografische kenmerken	15
	4.2 Historisch landgebruik	15
	4.3 Resultaten vooronderzoek	17
5	Archeologisch en historisch kader	19
	5.1 Archeologische Microregio	19
	5.2 Vooronderzoek	21
6	Resultaten landschappelijk onderzoek	23
	6.1 Fysisch-geografische opbouw onderzoeksgebied	23
7	Sporen en vondstmateriaal uit de prehistorie	25
	7.1 Inleiding	25
	7.2 Sporen uit de prehistorie	25
	7.3 Aardewerk uit de ijzertijd	25
	7.4 Vuursteen	26
	7.5 Conclusie	27
8	Sporen en vondstmateriaal uit de middeleeuwen	29
	8.1 Inleiding	29
	8.2 Structuren en overige sporen	29
	8.3 Aardewerk uit de middeleeuwen	33
	8.4 Conclusie, omvang, aard en ontwikkeling complex	37

9	Overige sporen en vondsten	
	9.1 Vondsten uit de Romeinse tijd	39
	9.2 Sporen uit de Nieuwe Tijd	39
10	Synthese	41
	10.1 Biografie van de vindplaats	41
	10.2 Inbedding resultaten in regionaal onderzoek	41
	10.3 Beantwoording onderzoeksvragen	42
11	Samenvatting	45
	Literatuur	47
	Figuren	48
	Tabellen	48
	Bijlage 1 Coupes van de structuur 1	49

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

De gemeente Nederweert gaat nieuwbouw ontwikkelen binnen het plangebied Merenveld. Om de archeologische waarden in te schatten van het gebied is in eerst instantie een bureau- en booronderzoek uitgevoerd. Op basis van het bureauonderzoek kreeg het plangebied een hoge verwachtingswaarde. Het aanvullende booronderzoek leverde vondstmateriaal op en er werd een plaggendek aangetroffen. Op basis hiervan werden proefsleuven geadviseerd.¹ Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden een bootvormige structuur uit de middeleeuwen en verspreide sporen uit de ijzertijd gevonden.² Op basis van de middeleeuwse structuur werd op de locatie een erf uit de middeleeuwen vermoed. Aanwezige archeologische resten zouden bij eventuele bouwwerkzaamheden verloren gaan waarna de gemeente besloot om de resten op te graven. Het bevoegd gezag heeft een selectiebesluit opgesteld waarin twee deelgebieden aangewezen zijn voor een definitieve opgraving. De eerste locatie betreft het vermoedelijke erf uit de middeleeuwen (zone 4). De tweede locatie omvat het deelgebied met de ijzertijd sporen (zone 2). Doel van het onderzoek was het zo volledig mogelijk in kaart brengen van het middeleeuwse erf en het nader duiden van de sporen uit de ijzertijd. Ten behoeve van de opgraving is een Programma van Eisen opgesteld.³

1.2 Onderzoeksgebied

Het plangebied Merenveld ligt aan de Amaliastraat, ten noorden van de kern Budschoop. In het westen grenst het plangebied aan de Zuid-Willemsvaart. Het Merenveld is gelegen in een agrarisch gebied: het plangebied is als akker in gebruik geweest. Bij aanvang van het archeologisch onderzoek lag het terrein braak.

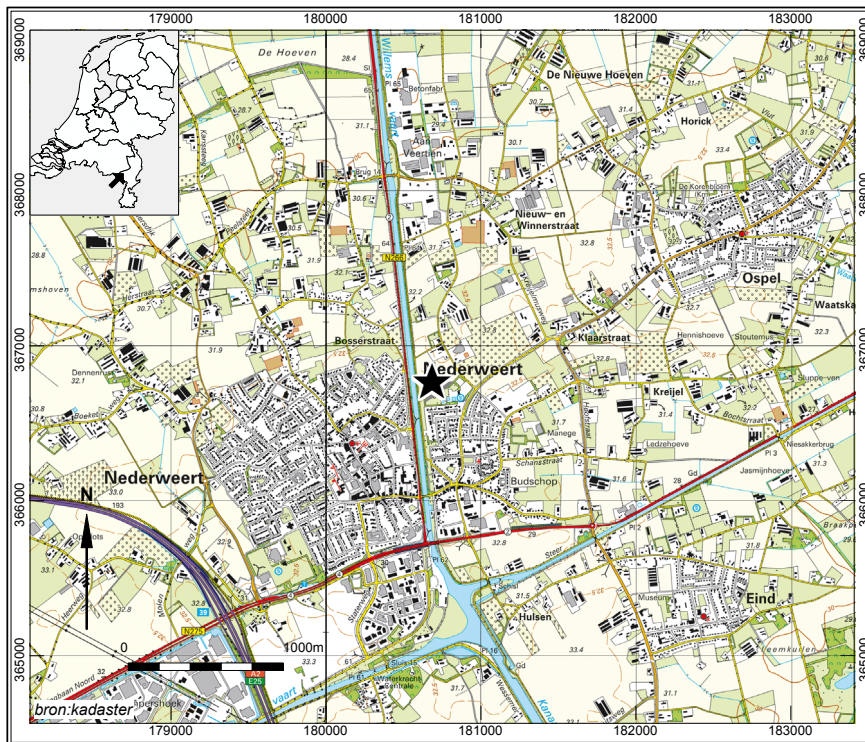
1.3 Archeologische monumentenzorg en organisatie

Op 1 september 2007 is de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) van kracht geworden. Deze wet regelt de omgang met het archeologisch erfgoed. Iedere initiatiefnemer van projecten waarbij de bodem wordt verstoord, kan door de overheid verplicht worden een rapport te overleggen waaruit de archeologische waarde van het te verstoren terrein (het plangebied) blijkt. Voor een dergelijk rapport is archeologisch onderzoek vereist: het archeologisch vooronderzoek. Dit onderzoek heeft tot doel om te achterhalen of in het plangebied waardevolle vindplaatsen voorkomen. Op basis van de resultaten van het vooronderzoek neemt de betrokken overheid een besluit (het "selectiebesluit") hoe met eventueel aanwezige vindplaatsen dient te worden omgegaan. Als geen archeologische resten zijn aangetroffen kan het besluit inhouden dat het archeologisch onderzoek is afgerond. Als echter blijkt dat in het plangebied behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, dan kan de initiatiefnemer verplicht worden tot een aanpassing van de plannen (de vindplaats blijft in de grond behouden), of tot een archeologische opgraving.

¹ Oude Rengerink, 2006.

² Alma & Domburg 2007

³ Oude Rengerink en Teekens 2009

Figuur 1.1
Ligging onderzoeksgebied.

Archol heeft de definitieve opgraving uitgevoerd waardoor archeologische informatie *ex situ* behouden blijft. Het bevoegd gezag lag bij de gemeente Nederweert. Het bedrijf ArchAeO trad namens de gemeente op als directievoerder.

Tabel 1.1

Administratieve gegevens.

Soort onderzoek:	Definitieve Opgraving
Projectnaam:	Opgraving Merenveld te Nederweert
Archolprojectcode:	NMV1371
Uitvoerder:	Archeologisch Onderzoek Leiden bv
Periode van uitvoering veldwerk:	17-09-2012 t/m 20-09-2012
Periode van uitvoering uitwerking:	September t/m november 2012
Provincie:	Limburg
Gemeente:	Nederweert
Plaats:	Nederweert
Toponiem:	Merenveld
Coördinaten gebied:	180.000/366.925 (NO) 180.600/366.930 (NW) 180.901/366.628 (ZO) 180.636/366.604 (ZW)
Opdrachtgever:	Gemeente Nederweert
Contactpersoon opdrachtgever:	Dhr. W. Bijlmakers
Bevoegd gezag:	Gemeente Nederweert
Contactpersoon bevoegd gezag:	Mevr. M. Houtappels
Adviseur bevoegd gezag:	ArchAeO (Dhr. F. Kortlang)
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer	53393
Beheer en plaats van documentatie en vondsten:	Depot voor bodemvondsten provincie Limburg
Geomorfologie:	Dekzandrug
Bodem:	Hoge zwarte enkeerdgronden in lemig fijn zand

2 Vraagstellingen

2.1 Inleiding

De gemeente Nederweert behoort tot het zogenaamde 'eiland van Weert'. Dit is één van microregio's binnen de provincie Limburg die in 2008 door de provincie zijn aangewezen als archeologisch aandachtsgebied. Het wetenschappelijk kader wordt gevormd door het Provinciaal Archeologisch Aandachtsgebied 'Eiland van Weert'.⁴ Dit onderzoekskader dient als leidraad en inspiratiebron.

De provincie Limburg heeft in 2008 haar archeologiebeleid geëvalueerd. Uit deze evaluatie zijn aandachtspunten naar voren gekomen die per periode lacunes in de kennis kunnen aanvullen. Voor de ijzertijd gelden voor het 'Eiland van Weert' de volgende aandachtspunten:⁵

- Onderzoek naar huisplattegronden. Deze zijn binnen het aandachtsgebied nauwelijks bekend. Uit de bronstijd, de vroege ijzertijd en de midden-ijzertijd zijn geen huisplattegronden bekend. Uit de late ijzertijd slechts een handvol exemplaren.
- Onderzoek naar het complete cultuurlandschap, met nadruk op de relatie tussen grafvelden en nederzettingen.

Voor de middeleeuwen gelden de volgende aandachtspunten:⁶

- De locatie van laat-middeleeuwse bewoning
- De bewoning van het gebied tussen de laat-Romeinse tijd en Middeleeuwen. Uit deze periode zijn geen resten bekend uit het gebied.
- De bewoning uit de 10^e-eeuw. Ook uit deze periode zijn geen resten bekend.
- Meer aandacht voor nederzettingsgeschiedenis en de relatie tussen landschap en bewoning.

Daarnaast wordt verwezen naar de onderzoekskaders in de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA).⁷ Voor dit archeologisch onderzoek zijn de hoofdstukken 17 (De late prehistorie in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland en het rivierengebied) en 22 (De middeleeuwen en vroegmoderne tijd in Zuid-Nederland) van belang.

Volgens de NOaA dient voor de late prehistorie (laat-neolithicum, brons- en ijzertijd) van Zuid-Nederland met name aandacht te worden besteed aan:

- de ontwikkeling van het cultuurlandschap
- productie, distributie en gebruik van mobilia
- de agrarische bestaansbasis
- rituele praktijken
- sociaal-politieke transformaties
- de constructie van persoonsgebonden, lokale en bovenlokale identiteiten.

⁴ Hiddink 2009; Van der Gaauw 2008.

⁵ Van Hoof 2007, 26-27.

⁶ Stoepker 2007.

⁷ www.noaa.nl

Voor de Middeleeuwen van Zuid-Nederland zijn de volgende onderzoeksthema's voorgedragen:

- mens en omgeving
- demografische ontwikkelingen en nederzettingssystemen
- identiteit en culturele differentiatie
- materiële cultuur
- religieuze beleving en de invloed op landschap en samenleving.

Meer in het bijzonder, wordt voor de microregio een brede landschappelijke benadering aangeraden, waarbij de vraag naar de relatie tussen bewoningssporen en het landschap en reeds bekende vindplaatsen in de directe omgeving centraal staat. In een gerelateerde diachrone benadering kan mogelijk de ontwikkeling vanaf de Steentijd tot en met de Middeleeuwen worden gevolgd.

2.2 Vraagstellingen

In het Programma van Eisen dat ten behoeve van de opgraving opgesteld is, is een hele reeks vraagstellingen opgenomen die met behulp van het onderzoek beantwoord dienden te worden. Deze vraagstellingen zijn als volgt:

Bewoning middeleeuwen

1. Is er sprake van een volledig boerderij-erf uit de Volle Middeleeuwen en opgaven rondom de deels aangetoonde boerderijplattegrond?
2. Zo ja, wat is de interne zonering van het erf qua spreiding van functioneel te interpreteren bijgebouwen en andere sporen? Is er een interne functionele zonering binnen de boerderijplattegrond af te leiden?
3. Plaats de boerderij en het eventuele erf in een regionale context op het gebied van typologische ontwikkeling en landschappelijke situering (diachroon en synchroon perspectief).
4. Zijn er op grond van de sporen en vondsten eventueel zones te onderscheiden waar naast agrarische activiteiten ook ambachtelijke activiteiten hebben plaatsgevonden die niet direct met de agrarische functie te maken hebben?

Bewoning ijzertijd

5. Gaat het bij de sporen uit de IJzertijd om een nederzetting of is het een urnenveld?
6. Als het een (deel van) een nederzetting betreft: welke structuren laten zich daar onderscheiden en zijn er binnen de vindplaats interne functiezones te onderscheiden?
7. Plaats de aangetroffen nederzettingssporen en eventuele structuren in een regionale context qua landschappelijk ligging (diachroon en synchroon). Leg een relatie met de in de omgeving van Nederweert voorkomende IJzertijd nederzettingen en urnenvelden.
8. Als het gaat om (een deel) van een urnenveld: kan dit typologisch in een ontwikkeling geplaatst worden (ontwikkeling van greppelvormen).
9. Als er urnbegravingen of grafkuilen aantoonbaar zijn: wat is de typologie van de urnen, zijn er grafgraven. Probeer uit eventuele crematieresten door middel van goed analyses de maximale informatie te verkrijgen over de gecremeerde individuen (leeftijd en sekse).

10. Plaats het urnenveld in een regionaal perspectief qua landschappelijk context, vormen en aard van de begravingen.

Ontginningsgeschiedenis

11. Geef een beeld van de landschappelijke ontwikkeling en agrarische geschiedenis van de locatie vanaf de IJzertijd tot en met de Nieuwe Tijd.
12. In hoeverre hebben de aanwezigheid van de boerderij de ontginning in de Volle Middeleeuwen als postprocessuele processen nadelige invloed gehad op de sporen uit de IJzertijd

Archeologische monumentenzorg

13. Geef een terugkoppeling met het uitgevoerde booronderzoek door Oranjewoud in 2006 en het proefsleuvenonderzoek door ADCArcheoProjecten in 2007.

3 Methodiek veldwerk

3.1 Methodiek fysische geografie

In het Programma van Eisen zijn geen specifieke eisen gesteld aan de methodiek voor het fysisch-geografisch onderzoek. Wel wordt gesteld dat tijdens het fysisch-geografisch onderzoek aandacht wordt besteed aan de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van het perceel. Deze is namelijk bepalend voor conservering van de archeologische resten. Daarnaast wordt een goede bestudering van de opbouw van het plaggendek vereist zodat het plaggendek gedateerd kan worden. Het stratigrafisch verzamelen van vondsten uit het plaggendek is daarbij van groot belang.

Tijdens het archeologisch onderzoek werden in put 1, 2 en 3 profielkolommen gedocumenteerd. De kolommen hebben een breedte van 1 meter en een onderlinge afstand van ca. 25 meter. In werkput 4 werden geen profielkolommen gezet. De werkput was vrij klein en de profielen leverden geen extra informatie op. De profielkolommen werden beschreven met een robotic Total Station (RTS) ingemeten.

3.2 Methodiek archeologisch onderzoek

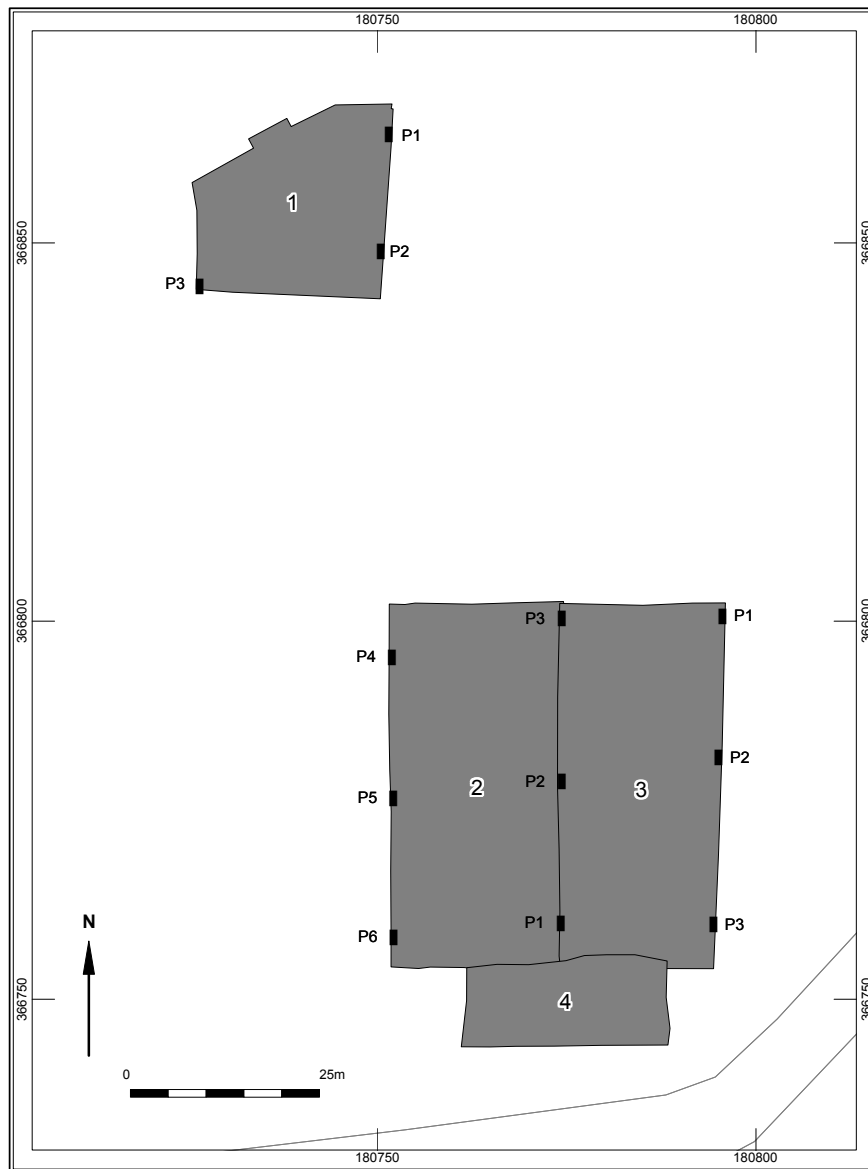
In totaal werden 4 werkputten gegraven. Eén daarvan ligt op locatie 2 (put 1). De overige 3 werkputten bevinden zich op locatie 4 (put 2 t/m 4) (Figuur 3.1).

Op locatie 2 is in totaal 552 m² onderzocht. Daarbij werden slechts drie sporen gevonden die mogelijk uit de ijzertijd dateren. Op basis van deze resultaten is in overleg met de directievoerder afgezien van verder onderzoek op locatie 2.

Op locatie 4 is in totaal 2450 m² onderzocht. Daarbij is in eerste instantie een put van ca. 23 x 50 meter aangelegd (put 2) over de bootvormige structuur die bij het proefsleuvenonderzoek was gevonden. Het bleek te gaan om een relatief kleine structuur (bijgebouw) met een lengte van 10,5 meter. Aan de westzijde van de structuur bevond zich een lege zone van ca. 15 meter breed. De verwachting bestond daarom dat het erf ten oosten van werkput 2 zou liggen. Op deze locatie is vervolgens put 3 aangelegd. De put meet ca. 20 x 50 meter. Er werden geen sporen van een hoofdgebouw uit de middeleeuwen gevonden. In de uiterste ZW-hoek van de put bevonden zich wel de sporen van een klein vierpalig bijgebouw. Direct ten zuiden van deze vierpalige structuur is vervolgens nog een kleine put gegraven met afmetingen van 10 x 25 meter om te kijken of het middeleeuwse erf zich eventueel in zuidelijke richting uitstrekte (put 4). Deze put leverde echter ook geen middeleeuwse sporen meer op. In overleg met de directievoerder en het bevoegd gezag is vervolgens besloten het archeologisch onderzoek te stoppen.

De werkputten zijn machinaal aangelegd, waarbij in eerste instantie de bouwvoor verwijderd is. Het tussenvlak (aangelegd op het plaggendek) is vervolgens visueel geïnspecteerd op vondstmateriaal en afgezocht met een metaaldetector. Vondstmateriaal is stratigrafisch verzameld in vakken van 5x5 meter. Metaalvondsten zijn ingemeten met behulp van de RTS.

Het vlak is vervolgens laagsgewijs verdiept tot op het sporenvlak. Het plaggendek is daarbij onderzocht op vondstmateriaal en afgezocht met een metaaldetector. Het sporenvlak is gefotografeerd, digitaal getekend en ingemeten. Van de aangetroffen

Figuur 3.1

Onderzochte locatie met werkputten en profielen.

structuren zijn detailfoto's gemaakt. De aanwezige sporen zijn gecoupeerd, waarna de coupes gefotografeerd en getekend zijn. Tenslotte zijn de sporen afgewerkt om dateerbaar vondstmateriaal te verzamelen.

3.3 Monstername

In het PvE zijn geen eisen gesteld aan bemonstering omdat de aard van de archeologische sporen niet geheel duidelijk is. Op basis van zichtbare 'rijkdom' (donkere houtskoolrijke vulling, veel vondstmateriaal) van sporen werd in het veld besloten tot eventuele monstername.

In totaal zijn vijf sporen bemonsterd voor archeobotanisch onderzoek. Vier daarvan behoren tot middeleeuwse structuren. Het vijfde monster is afkomstig uit een geïsoleerd gelegen kuil uit de ijzertijd in werkput 2 (S2.8). Uiteindelijk zijn de monsters niet geanalyseerd omdat de informatiewaarde vrij beperkt bleek te zijn. Er was namelijk geen compleet erf uit de middeleeuwen en geen eenduidige vindplaats uit de ijzertijd aanwezig.

4 Landschappelijk kader

4.1 Fysisch-geografische kenmerken

De ondergrond binnen het plangebied bestaat uit afzettingen van de Formatie van Beegden en de Formatie van Sterksel. De afzettingen van de Formatie van Sterksel bestaan overwegend uit grove, grindrijke zanden en grindbanken. Deze afzettingen zijn tijdens het midden-pleistoceen afgezet door de Rijn en Maas door glaciële vlechtende riviersystemen. De afzettingen van de Formatie van Beegden zijn op de Formatie van Sterksel afgezet. De afzettingen van de Formatie van Beegden bevatten zandige tot zwak siltige kleilagen die door de Maas zijn afgezet in het tweede deel van het midden-pleistoceen. Waar deze formatie aan het oppervlak ligt bestaan de bovenste meters uit een bruin gekleurde sterk siltige klei- of leemlaag. De top van een dergelijk (sterk zandige) leemlaag is tijdens het veldonderzoek aangetroffen op ongeveer 1,0 m tot 1,5 m. –mv. Op de formatie van Beegden zijn in het weichselien afzettingen van de formatie van Bortel afgezet. Het gaat om eolische zanden (dekzand) op fluvioperiglaciële zanden en leemlagen (smeltwaterafzettingen).

Op de bodemkaart van Nederland is het hele gebied beschreven als een hoge zwarte enkeerdgrond in lemig fijn zand.⁸ Een enkeerdgrond kenmerkt zich door het voorkomen van een cultuurdek dat dikker dan 50 cm is. Dergelijke dekken zijn doorgaans ontstaan als het gevolg van plaggenbemesting. Deze bemestingswijze is ontstaan vanaf de tweede helft van de late middeleeuwen. De akkers werden bemest met een mengsel van gras- of heideplaggen en runder- of schapenmest. Deze mest bevatte doorgaans veel zand waardoor bij een langdurige bemesting geleidelijke ophoging van het oude bouwland plaats vond.

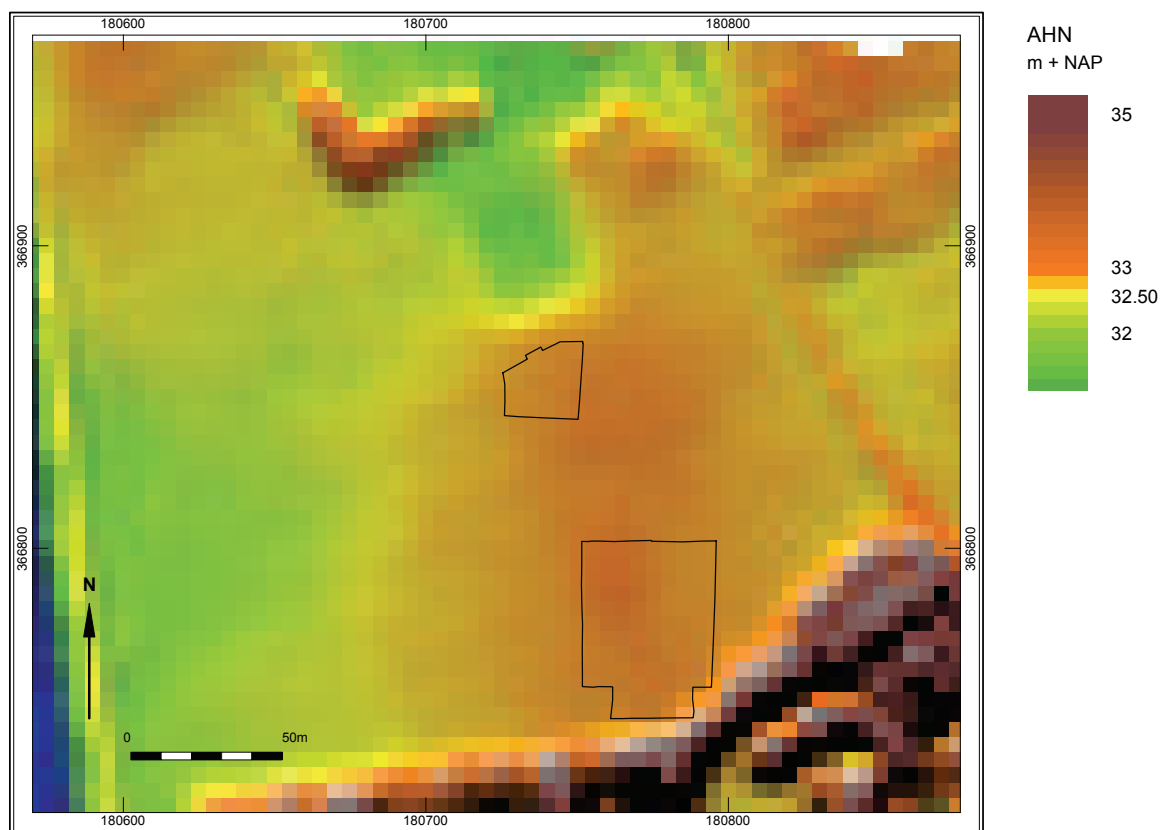
De oudste plaggendekken liggen doorgaans op gronden die ook in de middeleeuwen al als bouwland in gebruik waren. Wanneer het aaneengesloten bouwland waren die door meerdere boerderijen van een buurtschap in gebruik waren worden deze vaak als es of enk aangeduid. In Zuid-Nederland wordt vaak de term 'akkers' gebruikt. Meestal zijn dit ook de gronden die al vanaf de late prehistorie als landbouw en bewoningslocatie aantrekkelijk waren. Op gronden met een plaggendek worden onder het plaggendek dan ook vaak bewoningssporen uit oudere periodes gevonden.

Het plangebied ligt naast de Zuid-Willemsvaart. De hoogte van het terrein daalt naar het westen, in de richting van het kanaal (Figuur 4.1). Het gaat hier om een natuurlijke helling. Bij het vooronderzoek werden in het westelijk deel intacte podzolbodems gevonden. Waarschijnlijk bestaat het westelijke deel uit een oorspronkelijke reliëf. Het plangebied zelf ligt net op een hoger deel aan de rand van een dekzandkop.

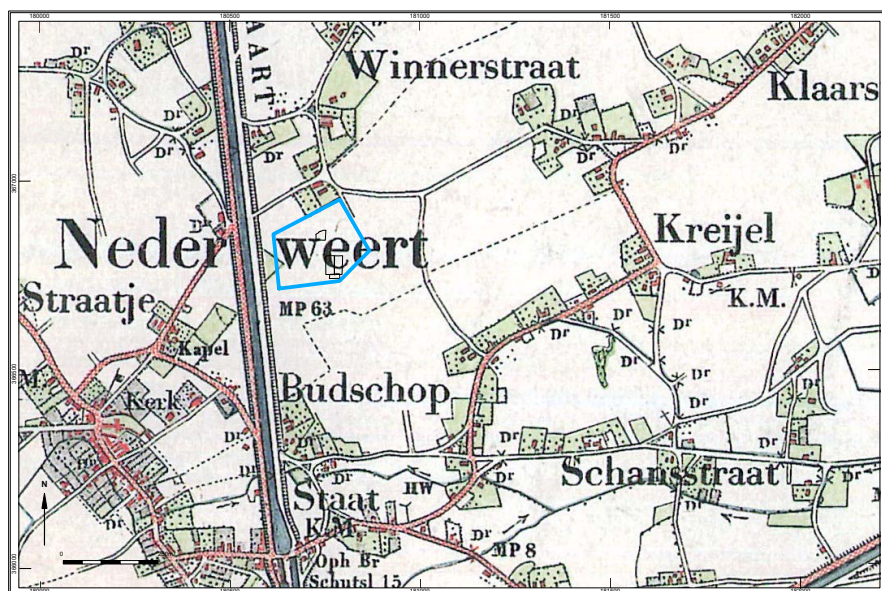
4.2 Historisch landgebruik

Het plangebied ligt in het buitengebied tussen het buurtschap Budschoep en Winnerstraat. Op de topografische kaart van 1892 ligt net iets ten noorden van het plangebied bebouwing die op een boerderij lijkt (Figuur 4.2). Het plangebied zelf ligt in een gebied dat als grasland of weide is weergegeven. Tot de aankoop van het perceel door de gemeente had het plangebied een agrarische bestemming.

⁸ Stiboka, 1976, code zEZ23.

Figuur 4.1
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).

Figuur 4.2
Topografische kaart van 1892 met daarop het plangebied geprojecteerd.

4.3 Resultaten vooronderzoek

Het vooronderzoek heeft aangetoond dat binnen het plangebied volgens verwachting een enkeerdgrond aanwezig is met een intact plaggendek. De dikte van het plaggendek bedraagt 40 to 50 cm. Onder het plaggendek bevindt zich een afgedekte oude akkerlaag of bouwvoor (Apb-horizont) met een dikte van ongeveer 10 cm. Hieronder is een bruingle AC-horizont aanwezig. In het westelijk deel van het plangebied werden podzolbodems aangetroffen die redelijk intact waren.

5 Archeologisch en historisch kader

5.1 Archeologische Microregio

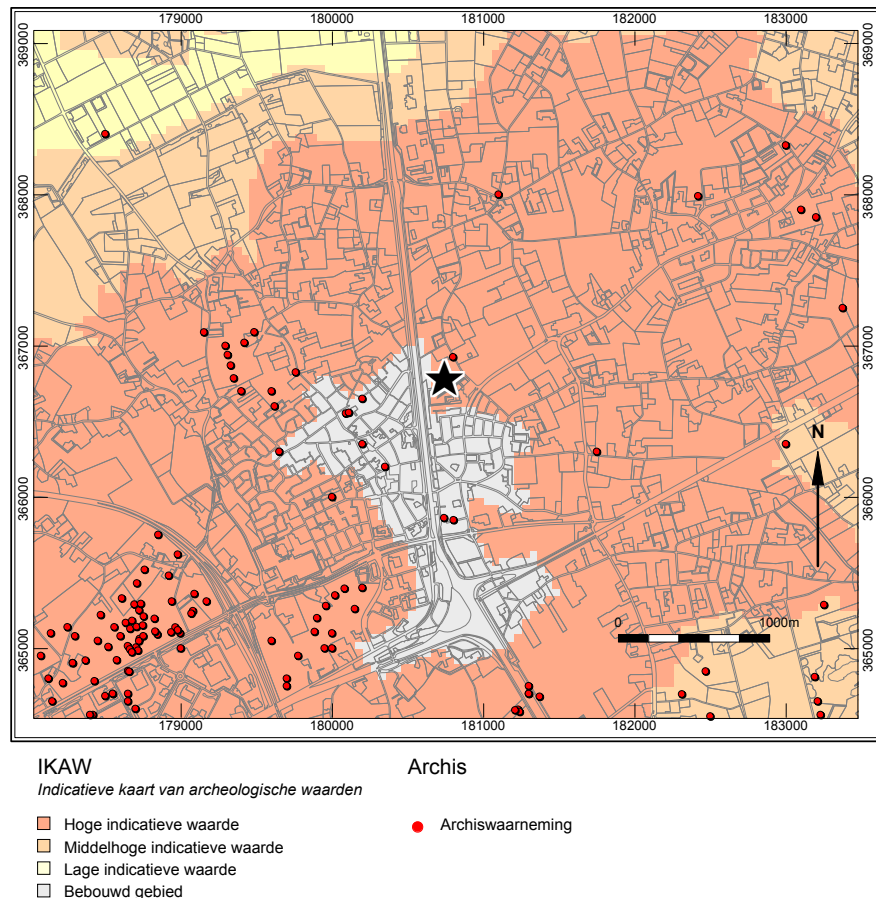
De regio Weert-Nederweert, het zogenoemde 'Eiland van Weert', behoort tot één van de meest interessante archeologische landschappen van Zuid-Nederland. Het herbergt o.a. het rijksmonument Boshoverheide met het grootste urnenveld van Noordwest-Europa daterend uit de late bronstijd en vroege ijzertijd en heeft een aaneensluitende bewoningsgeschiedenis van meerdere cultuurhistorische perioden die goed beschermd zijn door een dikke zogenoemde plaggendeek. De regio Weert-Nederweert is een van best onderzochte gebieden in Zuid-Nederland. De meeste vindplaatsen bevinden zich op het zogenaamde dekzandeiland van Weert en Nederweert. Dit is een van nature wat hoger gelegen, zeer vruchtbaar, akkergebied.

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarde (IKAW) heeft het plangebied vanwege de aanwezigheid van enkeerdgronden een hoge verwachtingswaarde. Op de beleidskaart van de gemeentes Weert-Nederweert heeft het plangebied dezelfde hoge verwachtingswaarde.

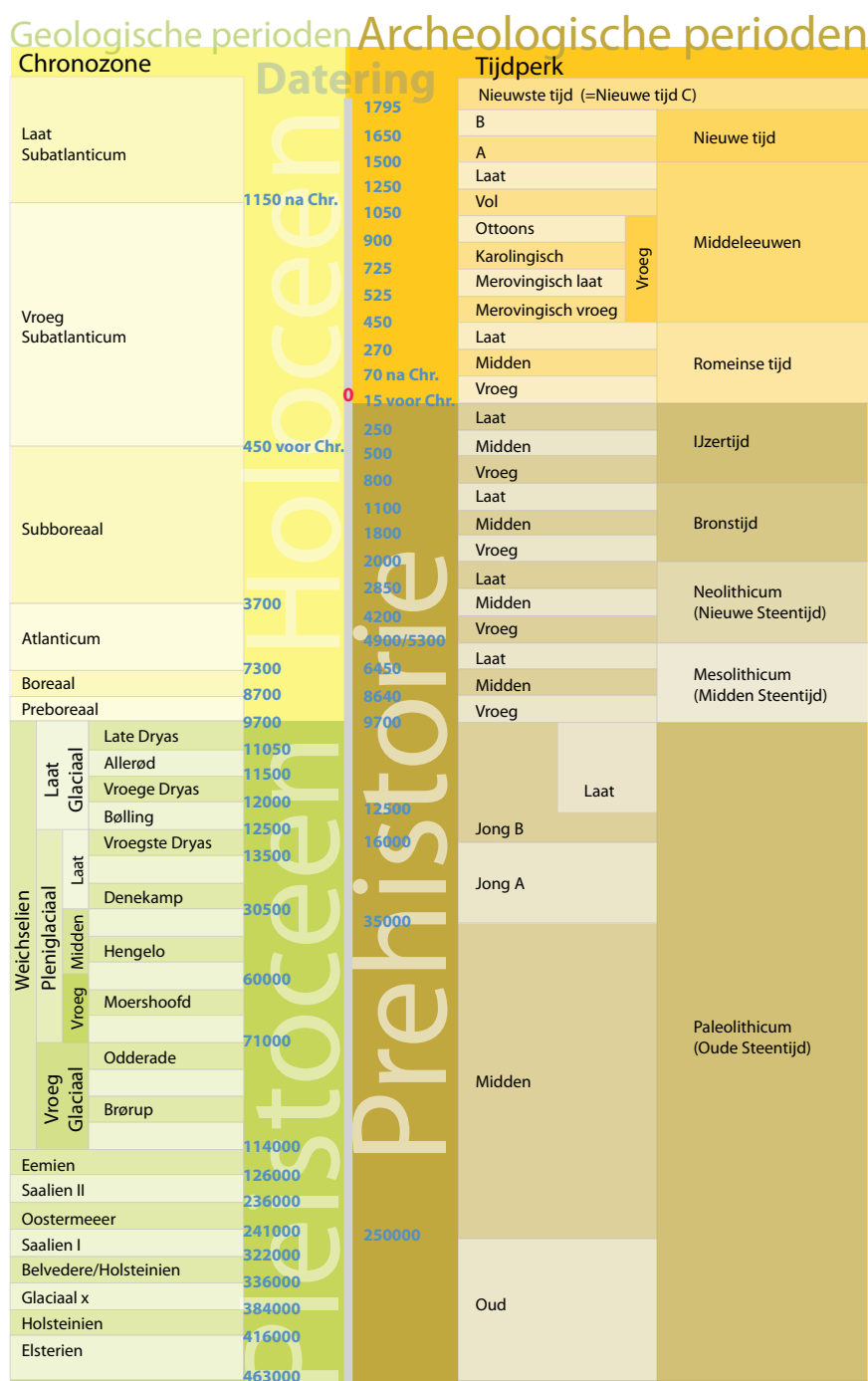
Het plangebied grenst in het noorden aan een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde.⁹ Het gaat om oude bebouwing en historische dorpskern van de Winnerstraat. Hier kunnen zich oudere voorgangers bevinden van deze dorpskernen

Figuur 5.1

Verspreidingskaart Archeologische waarnemingen op de gemeentelijke beleidskaart.

⁹ AMK-terrein 16664.

Figuur 5.2
Tijdstabel.

waardoor een hoge verwachting is gegeven voor de late middeleeuwen en Nieuwe tijd. Ook oudere bewoningssporen uit de volle middeleeuwen zijn niet uit te sluiten.

Ten oosten van het plangebied, aan de Gutjesweg is een terrein archeologisch onderzocht door middel boringen. Het terrein bleek dermate verstoord dat vervolgonderzoek niet nodig was.¹⁰

De dichtstbijzijnde relevante onderzoeksmeldingen in Archis liggen ten westen van het onderzoeksgebied, aan de overzijde van het kanaal (Figuur 5.1). In de omgeving van de Hoebenakkers zijn meerdere onderzoeken uitgevoerd. Op deze locatie is onder andere

¹⁰ Debunne en Krekelberg, 2004.

een bootvormig huis uit de volle middeleeuwen gevonden.¹¹ In deze omgeving zijn ook resten uit de ijzertijd en Romeinse tijd gevonden waaronder een crematiegrafveld.¹²

Verder naar het zuiden ligt het gebied Rosveld, gelegen tussen de Zuid-Willemsvaart en de Randweg-Noord. Dit gebied ligt in de kern van het dekzandeiland Weert-Nederweert. Bij de vlakdekkende opgraving zijn bewoningssporen uit de bronstijd, ijzertijd, Romeinse tijd en middeleeuwen gevonden. Ook grafvelden uit de ijzertijd en Romeins periode zijn binnen het gebied aangetroffen. De middeleeuwse bewoning bestond uit zeven verschillende vindplaatsen uit de Karolingische tijd tot het begin van de 14^e eeuw.

5.2 Vooronderzoek

In mei 2006 werd voor het plangebied een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend booronderzoek uitgevoerd.¹³ Dit onderzoek wees uit dat in het plangebied een plaggendek aanwezig is waardoor eventueel aanwezige grondsporen waarschijnlijk goed geconserveerd waren. Ook werd een akkerlaag onder het plaggendek vastgesteld. Het booronderzoek leverde aardewerkvondsten uit de volle middeleeuwen op: een indicatie voor menselijke activiteiten uit die periode. Uiteindelijk werd geadviseerd een vervolgonderzoek uit te voeren door middel van een proefsleuvenonderzoek.

Dit proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd in mei 2007 waarbij 15 proefsleuven werden aangelegd.¹⁴ De aanwezigheid van het plaggendek en de oude akkerlaag werden bij dit onderzoek bevestigd. In de proefsleuven werden sporen gevonden uit de ijzertijd. De aard van deze sporen was echter onduidelijk. Het zou zowel om een nederzetting als een urnenveld kunnen gaan. Ook tussen het vondstmateriaal bevond zich aardewerk uit deze periode. Binnen de zone met ijzertijd sporen werden drie vindplaatsen aangewezen (1 t/m 3). Vindplaats 4 is gedefinieerd op basis van de aanwezigheid van een structuur. De plattegrond had een bootvormig uiterlijk en kan op basis daarvan in de volle middeleeuwen gedateerd worden. Ook het aardewerk wees in deze richting.

Binnen de microregio Weert-Nederweert zijn eerder al sporen uit de ijzertijd en middeleeuwen gevonden. In de directe omgeving van het Merenveld zijn archeologische resten uit deze periodes onbekend. Vanwege de goede conservering van de archeologische resten en de zeldzaamheid werd de inhoudelijke en fysieke kwaliteit bovengemiddeld geacht. De vindplaatsen zijn daarom als behoudenswaardig aangemerkt.

¹¹ Archis waarnemingsnummer 5290.

¹² Archis waarnemingsnummer 3386, 32016, 32018, 32019, 36670, 37643 en 46424 en Wesdorp, 2009.

¹³ Oude Rengerink, 2006.

¹⁴ Alma en van Domburg, 2007.

6 Resultaten landschappelijk onderzoek

6.1 Fysisch-geografische opbouw onderzoeksgebied

De bodemopbouw in het plangebied is relatief uniform. De bodemopbouw zoals vastgesteld bij het proefsleuvenonderzoek is op basis van de opgraving niet veranderd. Bij de opgraving heeft elke laag een nummer gekregen (Tabel 6.1). In de onderzochte delen van het plangebied is sprake van een goede conservering vanwege de aanwezigheid van een plaggendek.

Binnen het plangebied is weinig verschil in het reliëf zichtbaar. Op de AHN is zichtbaar dat het plangebied richting de Zuid-Willemsvaart daalt. In de profielen was dit niet terug te vinden. Intacte podzolbodems, zoals bij het vooronderzoek aangetroffen werden, zijn bij de opgraving niet gevonden.¹⁵ De podzolbodems die bij het vooronderzoek in het westelijke deel van het plangebied werden gevonden, lagen buiten de op te graven zones. Omdat de podzolbodems in het westelijk deel intact zijn en dit gebied op de AHN lager ligt hebben we te maken met een natuurlijk relië

Tabel 6.1

Laagnummers met interpretatie.

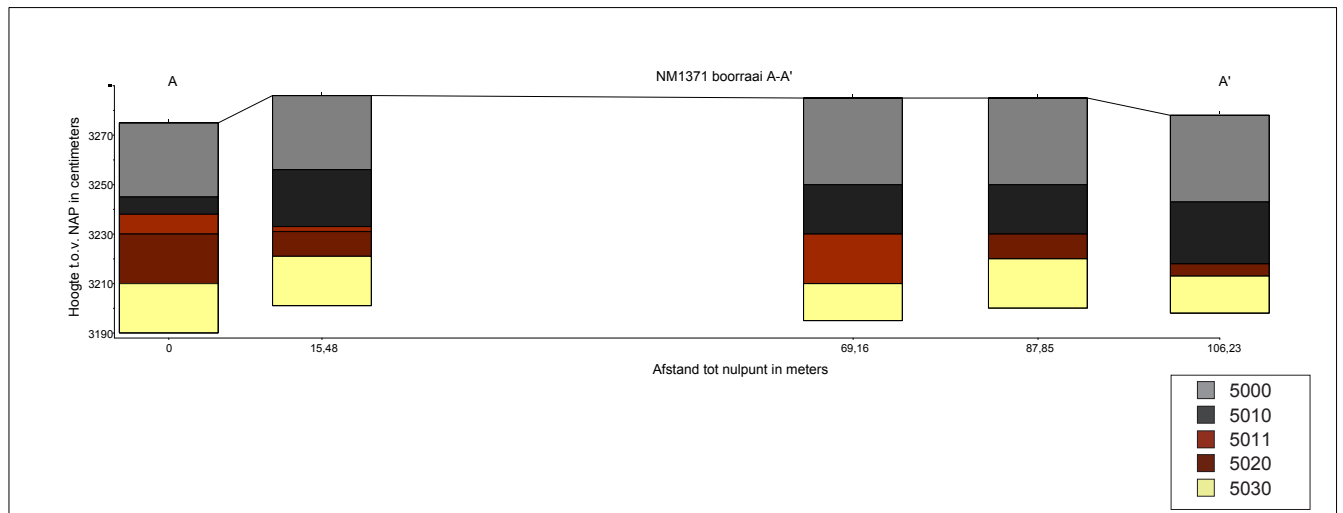
S5000	Bouwvoor
S5005	Laag met spitsporen
S5010	Plaggendek
S5011	Menglaag plaggendek en oude akkerlaag
S5020	Menglaag oude akkerlaag / Apb-horizont
S5030	C-horizont

Figuur 6.1

Een representatief profiel met bouwvoor, plaggendek en oude akkerlaag / BApbhorizont.

¹⁵ Alma en Domburg, 2007, 14.

Figuur 6.2

Schematisch noord-zuid profiel van put 1 naar put 2.

De top van het maaiveld bevond zich tussen 32,75 +NAP en 32,85 +NAP. De dikte van de bouwvoor (s5000) bedroeg ongeveer 30 cm. Hieronder bevond zich een plaggendek (s5010) met een dikte variërend tussen de 10 en 30 cm. In het plaggendek waren geen fases te onderscheiden, dit heeft waarschijnlijk te maken met verploeging van het dek. Ook het aardewerk uit deze laag geeft een uiteenlopende datering. In het plaggendek is enerzijds aardewerk uit de volle middeleeuwen gevonden dat door verploeging en bioturbatie hierin terecht is gekomen. Anderzijds bevat het plaggendek aardewerk uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Vanwege de aanwezigheid van aardewerk uit de late middeleeuwen is het plaggendek waarschijnlijk in deze periode ontstaan. Het plaggendek had een grijs uiterlijk wat er op duidt dat voor de bemesting waarschijnlijk heideplaggen gebruikt zijn (Figuur 6.1).¹⁶

Onder het plaggendek bevindt zich een oude akkerlaag. Deze laag was aanvankelijk geïnterpreteerd als akkerlaag of oude bouwvoor. Vanwege het uiterlijk van de laag is te stellen dat het om een akkerlaag gaat. De oude akkerlaag had een vuil grijsbruine kleur en had een vrij rommelig (verploegd) uiterlijk. De akkerlaag was door verploeging deels vermengd met het plaggendek. Waar de akkerlaag nog goed zichtbaar was bevond deze zich ter hoogte van de B/C-horizont en is in alle profielen aangetoond. De oude akkerlaag / BC-horizont dekte de sporen uit de volle middeleeuwen af. Deze laag dateert daardoor jonger dan de sporen. Het aardewerk uit deze laag dateerde tussen de 9^e en de 11^e eeuw. Het aardewerk is waarschijnlijk door verploeging in de oude akkerlaag terecht gekomen. De top van de C-horizont lag ongeveer rond 32,10 +NAP, vooral in zone 2 was variatie in de profielen te zien, mogelijk is een deel van het profiel hier afgetopt (Figuur 6.2).

¹⁶ Spek, 2004, 828.

7 Sporen en vondstmateriaal uit de prehistorie

7.1 Inleiding

Sporen en vondstmateriaal uit de prehistorie zijn nagenoeg allemaal in de ijzertijd te dateren. Onder het vondstmateriaal is één ouder object aanwezig, namelijk een fragment van een vuurstenen artefact, daterend uit de steentijd. In totaal 9 sporen zijn op basis van uiterlijke kenmerken en/of vondstmateriaal in de ijzertijd gedateerd. De sporen werden zowel op vindplaats 2 als op vindplaats 4 aangetroffen. De sporen bevinden zich verspreid over het terrein. Er zijn geen structuren aangetroffen.

7.2 Sporen uit de prehistorie

De ijzertijd sporen ter hoogte van zone 2 bestonden uit een viertal paalkuilen met een diepte van 22 tot 9 cm onder vlak 1. De paalkuilen kenmerkte zich door een grijzige homogene vulling. Twee paalkuilen in het noorddeel liggen tegen de putwand op minder dan 2 meter van elkaar. Deze kunnen een structuur gevormd hebben, bijvoorbeeld een spieker. Vanwege een rioolbuis ter plaatse kon deze mogelijke structuur echter niet compleet worden blootgelegd.

Ter hoogte van zone 4 lagen twee ijzertijdkuilen (s2.8 en s2.9). De kuilen uit put 2 waren onregelmatig van vorm en 20 tot 40 cm diep. De kuilen waren opgevuld met verbrande klei en houtskool. Bij het uitschaven van de kuilen werd veel verbrand materiaal gevonden, vooral een groot aantal stenen, in totaal 78 stuks. Ook tijdens de vlakaanleg werden verspreid door de put verbrande stenen aangetroffen. Het gaat voornamelijk om kiezelstenen. De stenen kunnen gebruikt zijn als kookstenen.

7.3 Aardewerk uit de ijzertijd

L. Meurkens

De vindplaats heeft in totaal 152 scherven handgevormd prehistorisch aardewerk opgeleverd. Het materiaal betreft hoofdzakelijk losse scherven uit de afdekkende lagen (N=112). In totaal 39 scherven zijn afkomstig uit grondsporen. Ook hier betreft het echter hoofdzakelijk losse scherven. Er is één groter complex aanwezig (N=18), afkomstig uit S2.9. Van de 139 scherven zijn er 51 als gruis gedetermineerd. Deze scherven zijn niet nader bekeken. Het materiaal uit de sporen is geanalyseerd met als doel een datering van de sporen te verkrijgen. Ter beantwoording hiervan is gekeken naar diagnostische typologische en technologische kenmerken van het materiaal. Het overige materiaal is gescand op diagnostische stukken.

Het grootste deel van het complex bestaat uit onversierde wandscherven die op zichzelf niet nader dateerbaar zijn dan de relatief brede periode late bronstijd – ijzertijd. Als we naar het complex als geheel kijken dan zijn er echter wel een aantal aanwijzingen die voor een relatief vroege datering in de late bronstijd / vroege ijzertijd spreken.

Het materiaal is relatief dunwandig. De dikte van de scherven lijkt over het algemeen onder de 10 mm te liggen. Het aandeel besmeten scherven, waarbij het oppervlak door middel van het aanbrengen van een kleipapje opzettelijke geruwd is, bedraagt

ongeveer 15 % (N=17). Besmijting is een manier van afwerken die vooral voor de ijzertijd typerend is. Het aandeel besmeten aardewerk is indicatief voor de datering van het aardewerk. In de loop van de ijzertijd kunnen de percentages oplopen tot boven de 50 %. In de late bronstijd / vroege ijzertijd is het aandeel besmeten aardewerk over het algemeen bescheidener. Bovendien is de besmijting in de oudere periodes vaak lichter. Dit lijkt ook in Nederweert het geval te zijn.

Er zijn geen versieringen aanwezig op het aardewerk. Dit is indicatief voor de tweede helft van de late bronstijd of de vroege ijzertijd. In deze periode bedraagt zelfs in gesloten complexen van enkele honderden scherven het percentage versierde wandscherven hooguit enkele procenten van het geheel.¹⁷ Bij een scherf kon de vorm van de pot bepaald worden. Het gaat daarbij om een pot met S-vormig profiel. Op basis van dit ene vormtype kunnen geen nadere uitspraken over een datering gedaan worden.

Het aardewerk lijkt hoofdzakelijk gemagerd te zijn met potgruis. Een drietal scherven heeft een magering bestaande uit een combinatie van potgruis en gebroken kwarts. De aanwezigheid van gebroken kwarts wijst ook op een relatief vroege datering in de late bronstijd / vroege ijzertijd, aangezien kwartsmagering na de vroege ijzertijd over het algemeen niet meer voorkomt.¹⁸

De observaties aan het materiaal uit de afdekkende lagen wordt bevestigd door het materiaal uit spoor 2.9 dat het grootste gesloten complex opgeleverd heeft. Tussen het aardewerk bevinden zich twee fragmenten van kleine bandoren. Geoord aardewerk is kenmerkend voor de late bronstijd / vroege ijzertijd en komt na de vroege ijzertijd niet meer voor.¹⁹ Een tweede diagnostisch stuk betreft een fragment zogenaamd kustaardewerk. Het fragment is relatief klein maar lijkt gedetermineerd te moeten worden als een fragment van een gootje. Dergelijke zoutgootjes zijn typerend voor de vroege ijzertijd.

Het complex handgevormd prehistorisch aardewerk uit Nederweert is relatief homogeen. Al het aardewerk lijkt in dezelfde periode geplaatst te moeten worden. Het lage aandeel besmijting en versierd aardewerk, alsmede de aanwezigheid van geoord aardewerk en een fragment van een zoutgootje wijzen op een datering in de vroege ijzertijd.

7.4 Vuursteen

(S. Knippenberg)

Behalve de al genoemde kookstenen uit de ijzertijd kuilen, werd één noemenswaardig vuurstenen artefact gevonden. Vondstnummer 136 is een complete spitsvormige geretoucheerde afslag met afmetingen van 30 x 19 x 6mm. Het betreft geen typologisch te classificeren spits. Toch kan het echter niet helemaal uitgesloten worden dat het hierbij om een halffabrikaat spits gaat. Slechts een van de lange zijdes is vrijwel over de gehele lengte unifaciaal geretoucheerd, waarbij de retouche het midden houdt tussen steil- en oppervlakteretouche.

¹⁷ Vergelijk Meurkens 2008

¹⁸ Mondelinge mededeling drs. P. van den Broeke, Bureau Archeologie en Monumenten, Gemeente Nijmegen.

¹⁹ Mondelinge mededeling drs. P. van den Broeke, Bureau Archeologie en Monumenten, Gemeente Nijmegen.

Figuur 7.1
Vuurstenen artefact.
Schaal 1:1.

De afslag is op een Rijckholt vuursteen geslagen. De geprononceerde slagbult en duidelijke slagpunt suggereren dat daarbij de directe harde percussietechniek is gebruikt. Het artefact bezit nog een klein deel van een gepatineerde buitenkant. Het is niet te bepalen of het vuursteen een terras- of eluviale herkomst heeft. Daarvoor is het gepatineerde deel te weinig diagnostisch.

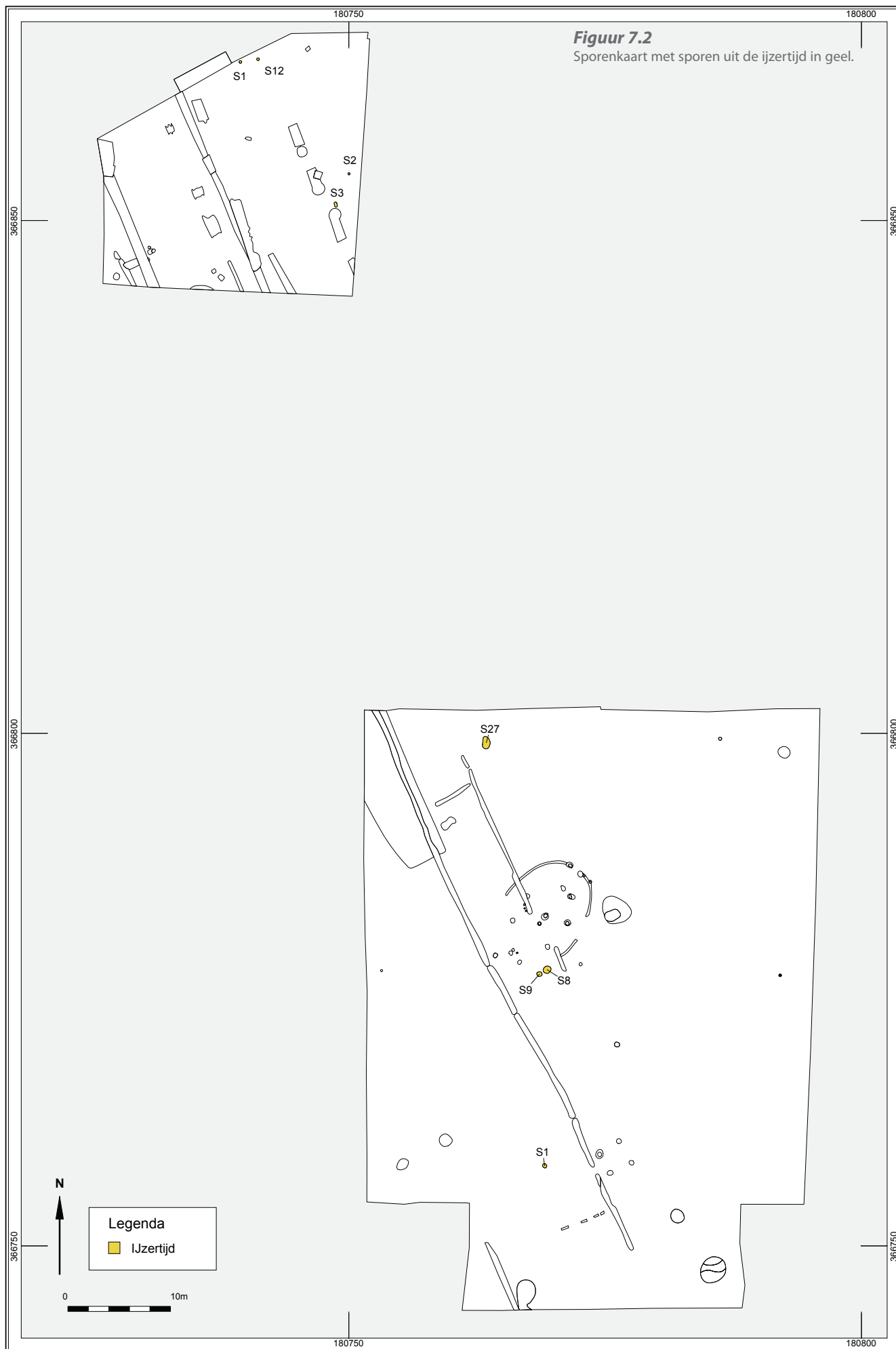
Gezien de weinig diagnostische karakteristieken van het artefact is het geven van een specifieke datering helaas niet mogelijk.

7.5 Conclusie

De hoeveelheid ijzertijd sporen is beperkt. Bij het archeologisch onderzoek zijn geen huisplattegronden uit de ijzertijd gevonden. Dit beeld geldt overigens voor de gehele microregio, zo ook op het nabijgelegen Rosveld.²⁰ Hiddink geeft hiervoor twee redenen. Ten eerste kan dit het gevolg zijn van specifieke conserveringsomstandigheden. Ten tweede kan er sprake zijn van een huizenbouwtraditie die afwijkt van de rest van Zuid-Nederland. De conserveringsomstandigheden lijken op het Merenveld niet heel slecht. De middeleeuwse sporen zijn afgedekt door een akkerlaag wat het toenmalige loopniveau geweest is. Mogelijk waren ijzertijd huizen in deze regio minder diep gefundeerd of op stiepen gebouwd.

Daarnaast is het mogelijk dat op deze locatie geen ijzertijd nederzetting heeft gestaan. De ijzertijd sporen behoren in dat geval tot *offsite* sporen die bijvoorbeeld met extensief landgebruik te maken hebben. De omvang van de ijzertijd site valt niet vast te stellen.

²⁰ Hiddink, 2005, 204.

8 Sporen en vondstmateriaal uit de middeleeuwen

8.1 Inleiding

De middeleeuwse sporen zijn in zones 2 en 4 teruggevonden. In totaal gaat het om 24 stuks. In zone 4 gaat het duidelijk om nederzettingssporen met gebouwen. In zone 2 werd alleen een middeleeuwse greppel waargenomen. In de aanwezige sporen zijn twee structuren herkend.

8.2 Structuren en overige sporen

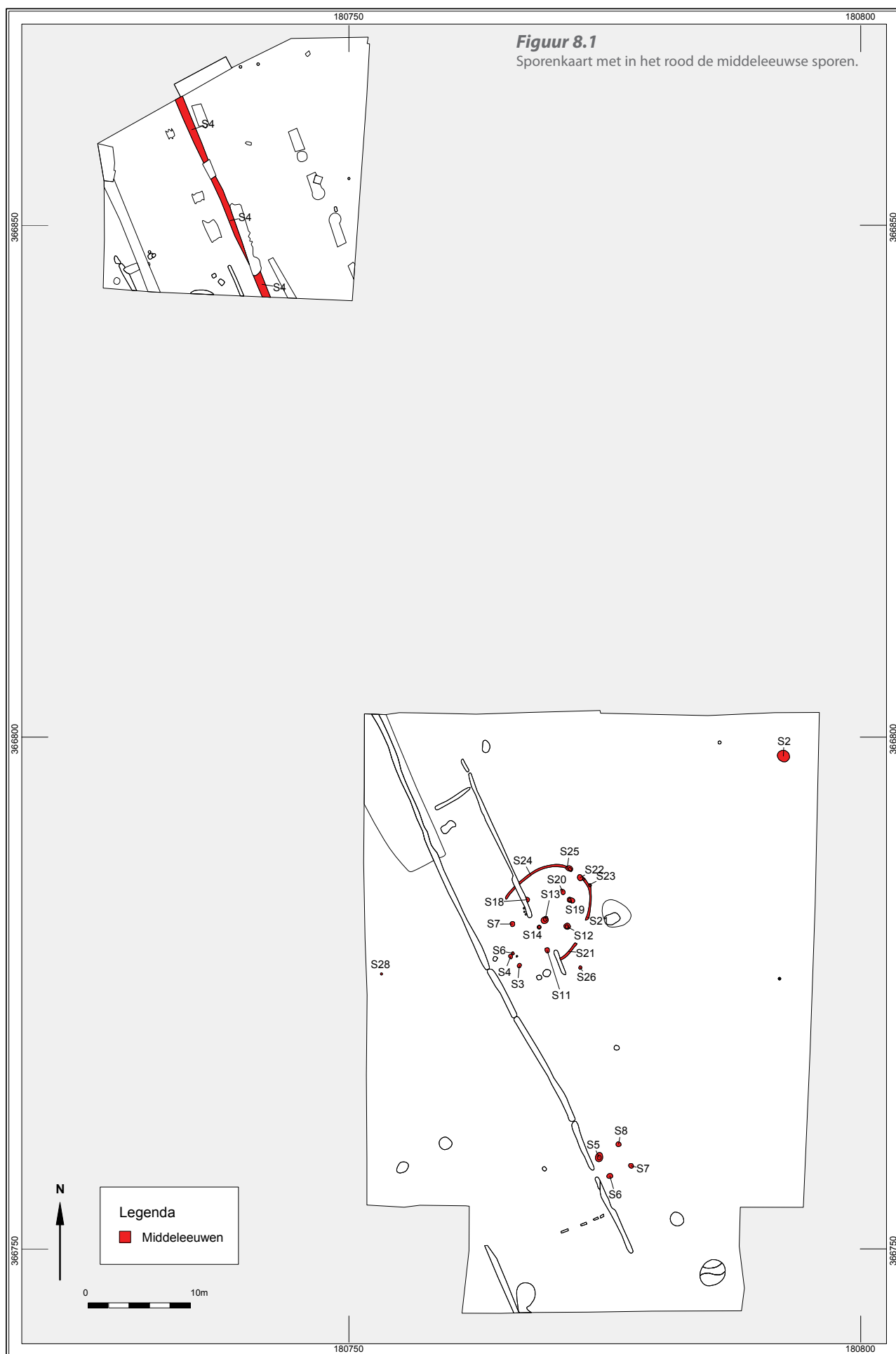
Structuur 1

Structuur 1 is een bootvormige plattegrond met een lengte van 11 meter (Figuur 8.1, Figuur 8.2 en Figuur 8.3, in bijlage 1 zijn de coupes afgebeeld). De volledige breedte bedraagt 8,20 m, de breedte tussen de gebinten is 4,75 m breed. De oriëntatie van de plattegrond is NO-ZW en is op beide kopse kanten voorzien van ingangen. De ingangen zijn herkenbaar aan de dubbele sluitpalen, de zuidelijke sluitpalen staan enigszins scheef ten opzichte van elkaar. De bootvormige plattegrond heeft middenstaanders en vormt daardoor een opvallende constructie. Bootvormige plattegronden voorzien van middenstaanders komen zelden voor. Het dragende deel bestaat uit twee middenstaanders (s2.13 en s2.20) met verder naar buiten geplaatst twee paar gebinten (s2.7 met s2.11 en s.2.12 met s2.18). Één van de middenstaanders was dieper (S2.13, 46 cm) en zal de zwaarste last gedragen hebben. Mogelijk heeft de oorspronkelijke constructie bestaan uit drie paar naar buiten geplaatste gebinten. In het noorddeel ontbreekt één paal als tegenhanger van paal s2.19. S2.19 kan ook een latere reparatie zijn, de paal staat namelijk erg ver naar binnen geplaatst en bevindt zich op slechts één meter van de middenstaander. Ook bij de zuidelijke ingangspartij is een reparatie aanwezig. Hier staat een kleinere paal vrij dicht tegen de één van de ingangspalen. Op de ingangspartij sluit een wandgreppel aan met een diepte van 21 cm.

Figuur 8.2

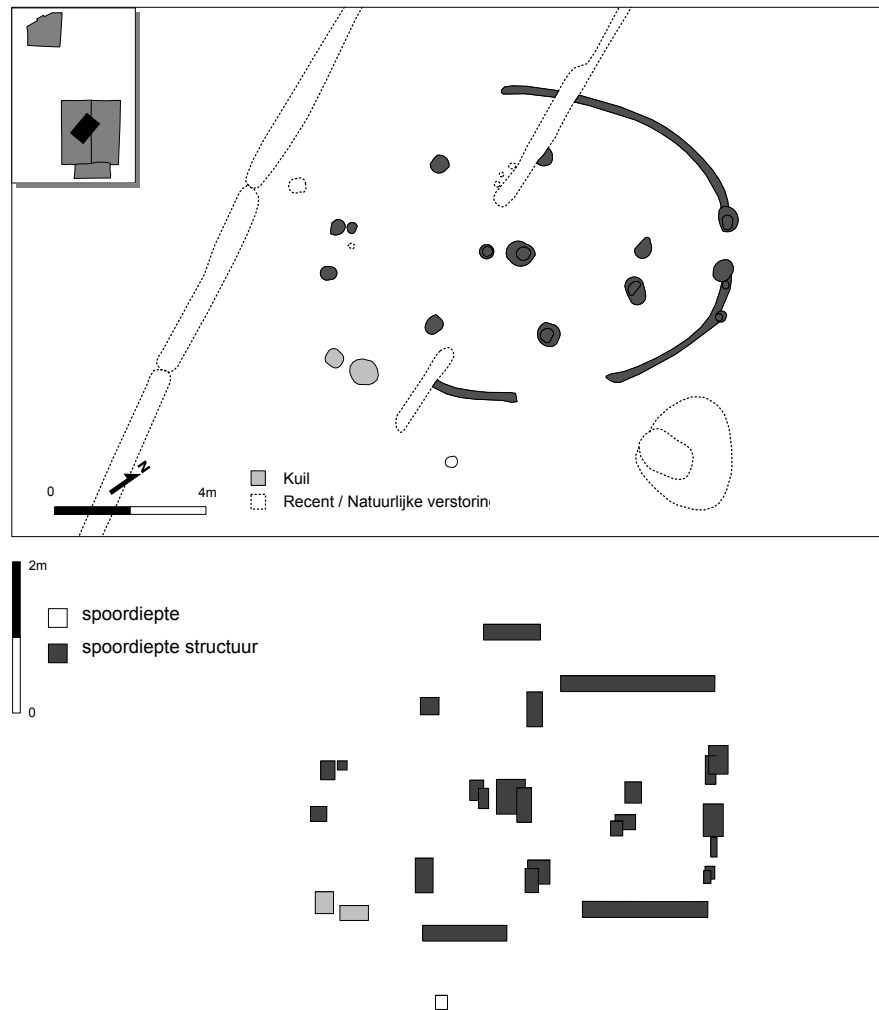
Overzichtsfoto van structuur 1.

Figuur 8.3

Structuur 1 met paaldieptes.

Het gaat om een vrij kleine structuur. Daarom zal de plattegrond als bijgebouw gediend hebben en niet als boerderij. Hiervoor is nog een reden aan te wijzen. Bootvormige plattegronden voorzien van middenstaanders zijn zeldzaam. Binnen het Maas-Demer-Schelde gebied zijn slechts enkel exemplaren bekend die allemaal als bijgebouw zijn geïnterpreteerd. Het gaat om een exemplaar uit Venray-Loobeek en dichterbij uit Weert-Kampershoek.²¹ Volgens de typologie van Huijbers valt dit bijgebouw onder het type B8. Dit type komt voor van 1150-1250 maar volgens Dijkstra komt dit type al voor vanaf 1125.²² Op basis van het vondstmateriaal dateert de structuur uit Merenveld vroeger, namelijk uit de 10^e of 11^e eeuw. Vooral het Zuid-Nederlandse aardewerk is hiervoor een goede indicatie. Als de middenstaanders buiten beschouwing gelaten worden dan lijkt de plattegrond sterk op een bijgebouw uit het Rosveld.²³ Het bijgebouw uit het Rosveld dateert rond het midden van de 12^e eeuw. Mogelijk zijn de scherven in de paalkuilen als opspit te beschouwen en dateert structuur 1 later dan de 10^e of 11^e eeuw.

De paalkuilen hadden een vlekkerige opvulling (Figuur 8.4), hieraan is te zien dat het bijgebouw is afgebroken. De palen werden losgewrikt waarna gaten dichtgegooid werden. In enkele gevallen was een paalschaduw te zien met een iets andere vulling. Ook deze palen werden na de gebruiksfase eruit getrokken. De gaten die overbleven

²¹ Dijkstra, 1996, 44-45 en Stoepker, 2000, 187-188.

²² Huijbers, 2007, 193 en Dijkstra, 1996, 44-45.

²³ Hiddink, 2005, 119 en 374, bijgebouw 220.

Figuur 8.4

Paalkuil met een vlekkerige vulling.

na het uitgraven of eruit trekken van de palen ontstonden bevatten veel houtskool en verbrande klei. Waarschijnlijk lag dit materiaal in de omgeving en belandde uiteindelijk in de kuilen.

Structuur 2

Structuur 2 bestaat een vierpalige spieker, de palen liggen op een afstand van ruim 2 meter van elkaar.²⁴ In de typologie van Huijbers valt dit bijgebouw onder het type B2. Deze structuren hebben een vierkante constructie bestaande uit vier staanders. Spiekers kunnen een wand gehad hebben die tussen de dakdragende constructie stond of los hiervan. Bij deze spieker werden geen restanten van een wand gevonden. Spiekers zijn multifunctioneel en hebben voornamelijk gefunctioneerd voor de opslag van oogstproducten zoals graan of bonen. Op basis van het scherfmateriaal (Mayen en Pingsdorf aardewerk) lijkt de spieker te dateren uit de tweede helft van de 10^e eeuw. Als het scherfmateriaal als opspit beschouwd wordt dateert de spieker na deze periode.

Bijgebouwen van het type B2 vertonen qua opzet overeenkomsten met kleine vierpalige bijgebouwen uit de prehistorie. Voor de middeleeuwse B2-gebouwen wordt uitgegaan van eenzelfde opbouw en functie als de bijgebouwen van type B1. Huijbers oppert dat de keuze voor een vierkante of een veelhoekige spieker mogelijk samenhangt met het oogstgewas wat men op wilde slaan.²⁵ Volgens Huijbers worden vierpalige spiekers eerder gebruikt voor de opslag van graan. Veelhoekige spiekers zouden eerder gebruikt zijn voor de opslag van hooi. Het kan echter niet worden uitgesloten dat de spiekers dienden voor een variatie aan gewassen.

Drie sporen behoorden niet tot structuren (s1.4, s3.2 en s3.4). Ter hoogte van zone 2 bevond zich een greppel die tijdens het vooronderzoek in de ijzertijd gedateerd werd. Bij de opgraving werd bij het couperen en het afwerken van de greppel echter middeleeuws aardewerk gevonden. De greppel staat min of meer haaks op structuur 2, maar is ter hoogte van de structuur niet meer gevonden. De vulling van de greppel is vrij licht van kleur, daarom ligt de datering eerder in de middeleeuwen dan in de

²⁴ Huijbers gebruikt liever de term berg dan spieker omdat met de historische term 'spijker' niet altijd een vierpalig gebouw bedoeld wordt.

²⁵ Huijbers 2007, 160-161.

Nieuwe Tijd. Op basis van het aardewerk dateert de greppel uit de late middeleeuwen. De greppels gevonden op het Rosveld deden dienst als erfafscheiding of begrenzing van akkers.²⁶ Structuur 2 ligt in het verlengde van de greppel en daardoor lijkt deze het meest overeen te komen met de greppels uit zone 3 van het Rosveld. Deze greppels deden waarschijnlijk dienst als begrenzing van akkers. Mogelijk had deze greppel dezelfde functie.

In put 3 werd een kuil gevonden die uit de middeleeuwen dateert (3.2). De kuil is ovaal van vorm en heeft een vlekkerige opvulling die bestaat uit brokken oude akkerlaag (S5020) en C-horizont (S5030). De kuil is gezien de vulling direct na gebruik dichtgegooid. De functie is niet duidelijk. Het aardewerk uit de kuil dateert uit de 10^e eeuw.

8.3 Aardewerk uit de middeleeuwen

Inleiding

Tijdens het archeologisch onderzoek werd een beperkte hoeveelheid aardewerk uit de middeleeuwen en Nieuwe Tijd gevonden. Ondanks de beperkte hoeveelheid scherven kon een scherpe datering van de bewoning gegeven worden. Hieronder worden de resultaten beschreven.

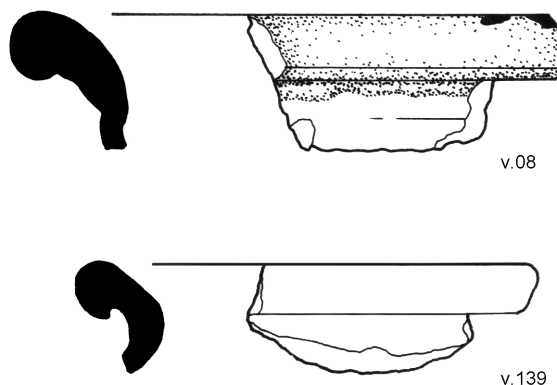
Al het scherfmateriaal is gedetermineerd waarbij de fragmenten op baksel en eventueel subbaksel gesorteerd zijn. Randfragmenten zijn meestal goede diagnostische scherven en zijn typologisch ingedeeld. In het programma van eisen zijn geen specifieke vragen gesteld aan het aardewerk. Het aardewerk wordt per baksel beschreven waarbij gelet wordt op datering, vorm, functie en eventuele kenmerken die iets over het gebruik kunnen vertellen. In totaal werden 102 fragmenten gedetermineerd.

Mayen aardewerk

Mayen aardewerk varieert in kleur van grijs tot (rood)bruin. Het breukvlak van de scherven is meestal roodbruin van kleur. De binnenzijde van de scherf heeft vaak blaasjes. Dit aardewerk werd gemaakt in het Eifelgebergte en wijkt daardoor af van het materiaal uit het Vorgebirge. De potten zijn zelden voorzien van versiering, af en toe komt een horizontale- of golvende lijn voor. Er is slechts één vorm aanwezig in de aardewerkgroep, namelijk de bolle kookpot (WIII). De bodems verschillen van bol tot lensvormig.

Figuur 8.5

Randfragmenten van een WIIIA-pot (vondstnr. 139) en een late Wit Maaslandse kan (vondstnr. 8).

²⁶ Hiddink, 2005, 123.

In totaal werden vier fragmenten gevonden waarvan één afkomstig uit het plaggendek (s5010) en twee uit de oude akkerlaag (s5020). De fragmenten uit deze lagen zijn allemaal wandfragmenten. De vierde scherf betreft een randfragment van het type WIIIA. Van Es en Verwers dateren dit type tussen 725 en 900, met een zwaartepunt tussen 750 en 850.²⁷ Het randfragment is afkomstig uit een kuil in put 3 (s3.2) (Figuur 8.5).

Zuid-Nederlands aardewerk

Kenmerkend voor de Brabantse zandgronden is de categorie 'Zuid-Nederlands handgemaakt', die voorkomt in vondstcomplexen uit de 9e tot eind 11e eeuw. De vormen bestaan uit kookpotten met een ronde, lensvormige of vlakke bodem. Af en toe zijn ze versierd met losse stempels of een doorlopende radstempel. De kleur is over het algemeen zwart tot bruin, bruinrood en beige. Kenmerkend is de gelaagdheid op de breukvlakken, doorgaans met een donkere kern. Het verschil van deze aardewerksoort met kogelpotaardewerk uit Noord-Nederland is dat de potten zijn opgebouwd uit rollen en de rand niet later aan het potlichaam is gezet. De herkomst van dit aardewerk is tot nu toe onbekend. Er is geprobeerd aan de hand van slijpplaat-monsters deze vraag te beantwoorden. Op basis van microscopisch onderzoek konden de baksels onderverdeeld worden in vier bakselgroepen. Één van de bakselgroepen kwam verspreid voor, zowel in West-Brabant als in Midden-Brabant. Hierdoor werd geconcludeerd dat Zuid-Nederlands aardewerk niet lokaal werd geproduceerd maar in productiecentra. Verwant aan de aardewerkgroep is de wat jonger daterende Kempische waar, die vanaf de 12e eeuw voorkomt. Het vormenspectrum bestaat vooral uit kogelpotten, maar ook potten met een vlakke of lensvormige bodem komen voor.

In totaal werden 10 wandfragmenten gevonden. Een duidelijke vorm was niet vast te stellen. Dit aardewerk is zowel in structuur 1 (bootvormig bijgebouw) als structuur 2 (spieker) aangetroffen. Ook uit een kuil is een dergelijk fragment afkomstig (S3.4). Een nadere datering dan de 9e t/m de 11e eeuw is niet te geven.

Pingsdorf en Zuid-Limburg

Binnen de groep Pingsdorf (en/of Zuid-Limburgs aardewerk) is het moeilijk vast te stellen uit welk productiecentrum het aardewerk afkomstig is. De keramiek wordt gekenmerkt door een gelige tot bruinige kleur met dikwijls een bruinrode versiering. De baksels zijn middelmatig tot hard. De fijne magering kan wijzen op Pingsdorf als plaats van herkomst, maar binnen het aardewerk uit Zuid-Limburg komt ook een fijn baksel voor.²⁸ Het Pingsdorf aardewerk, dat werd gemaakt vanaf circa 900, komt tegen het einde van de 11e eeuw nog weinig voor in Noord-Limburg. Aardewerk uit Zuid-Limburgse productieplaatsen komt ervoor in de plaats.²⁹

In totaal werden 36 fragmenten van dit baksels gevonden, waarvan 15 tot het Zuid-Limburgse baksel. Slechts twee vormen konden aan de hand van randfragmenten gedetermineerd worden. Het gaat om een beker en een amfoor.³⁰ De datering van deze vormen ligt tussen de 10e eeuw en de derde kwart van de 12e eeuw. Beide fragmenten werden in de oude akkerlaag gevonden. Een opvallende Pingsdorf scherf bevat versiering in de vorm van stippen. Dergelijke versieringsmotieven komen voor vanaf de 10e eeuw tot het midden van de 12e eeuw.³¹ Dit laatste fragment is afkomstig uit de paalkuil van structuur 2 (spieker).

²⁷ Van Es en Verwers, 1980, 152.

²⁸ Verhoeven 1993, 72.

²⁹ Verhoeven 1993, 72.

³⁰ Vergelijk met Sanke 2002, 320 en 3323, type 2.5a en type 3.11a.

³¹ Vergelijk met Sanke, 2002, 333, type 2a.

Maaslands wit

Aardewerk uit het Midden-Maasgebied, met als bekendste productiecentrum Andenne, heeft over het algemeen een bleekwit tot geel baksel en een fijne magering. Gelijktijdig komt een roze, oranje tot rode bakselvariant voor. Een enkele keer is op de schouder loodglazuur aangebracht, vooral bij schenkgeri zoals tuitpotten. De aardewerksoort is beter bekend onder de naam van haar meest bekende productieplaats, Andenne, maar ook in Wierde en Huy werd dergelijk aardewerk gemaakt.

Het aardewerk wordt in Brabant en Noord-Limburg gedateerd tussen de 10^e en de 13^e eeuw.³² Tot in de vroege 11^e eeuw hadden de kook- en tuitpotten zogenoemde 'sikkelranden'. Rond 1125 worden 'manchetranden' kenmerkend. Vanaf de late 12^e eeuw komen hier verschillende andere randtypen voor in de plaats en verschijnen er kannen met worstoren. In de 13e eeuw komen ook standlobben voor bij de lensvormige bodems. Na het midden van de 13e eeuw neemt het aandeel van keramiek uit het Midden-Maasgebied sterk af.³³

In totaal werden vijf fragmenten van dit baksel gevonden. Twee fragmenten zijn afkomstig uit de oude akkerlaag. Één wandfragment werd aangetroffen in de paalkuil van structuur 1 (s3.22). Twee fragmenten zijn afkomstig uit het plaggendek. In één geval gaat het om een randfragment. Dit is een opvallend fragment, het gaat om een fragment van een kan en dateert ongeveer uit het de 14 eeuw (Figuur 8.5).³⁴

Paffrath

Het baksel van scherven Paffrath-aardewerk kenmerkt zich door een witgrijs tot zwart oppervlak, dikwijls met een metallieke glans. De magering bestaat uit fijn zand en de breuk laat doorgaans een sterke, bladerdeegachtige gelaagdheid zien. De datering van het ovenmateriaal uit Paffrath stelde Lung op de 10e-13e eeuw. Uit recente publicaties van ovenvondsten uit Brühl-Pingsdorf is duidelijk geworden dat gedurende de gehele productieperiode van Pingsdorf-aardewerk (10e-begin 13e eeuw) een wisselend aandeel bestond uit blauwgrijze tot zwarte baksels. Deze baksels zijn vergelijkbaar met het Paffrath-baksel en hebben ook een bladerdeegachtige structuur. Aanvankelijk betrof het vooral gedraaide kogelpotten en amforen in grijsinten, vanaf het midden van de 12e eeuw zijn het voornamelijk handgemaakte kogelpotten, met soms een haakoor.

Regionale bestaan verschillen in de verspreiding en datering van het Paffrath-aardewerk. In het rivierengebied en West-Nederland komt Paffrath-aardewerk al voor vanaf de beginperiode. In Zuid-Nederland komt het voor in de 11e en begin 12e eeuw.

Slechts 3 fragmenten Paffrath-aardewerk werden bij de opgraving aangetroffen. Twee fragmenten zijn afkomstig uit het plaggendek. Het andere fragment komt uit de greppel in zone 1 (s1.4).

Blauwgrijs

Deze aardewerksoort wordt gekenmerkt door een blauwgrijs baksel, soms met een metaalachtige glans. De klei is gemagerd met zand en zeer fijne kiezels. Het materiaal is hard gebakken en de kern is doorgaans lichter van kleur. Naast de kogelpot bestond de productie vooral uit grote gedraaide of gedeeltelijk handgemaakte vormen als

³² Verhoeven 1998, 68.

³³ Verhoeven 1998, 67-69.

³⁴ Borremans en Warginaire, 1996, 59, nr. 5.

voorraadvaten en kannen. Dit aardewerk werd geproduceerd in de regio Elmpt en Brüggen, maar ook andere centra zoals Oosterbeek produceerden vergelijkbaar aardewerk. De productie in de regio Elmpt/Brüggen start niet voor het derde kwart van de 12e eeuw.³⁵ Deze aardewerksoort komt voor tot ongeveer 1350.

In totaal werden 18 fragmenten gevonden, duidelijke vormen konden niet vastgesteld worden. Het merendeel van de blauwgrijze fragmenten zijn afkomstig uit het plaggendek (s51010). Twee fragmenten werden gevonden in de greppel in put 1 (s1.4).

Proto/bijna steengoed en steengoed

Deze hardgebakken keramiekgroepen worden onderscheiden door hun versinteringsgraad. Door de hoge oventemperatuur versmelten de kleideeltjes en worden de voorwerpen nagenoeg waterdicht. Het onderscheid geeft ook een chronologisch onderscheid aan: proto-steengoed dateert tussen circa 1200-1280, bijna-steengoed tussen 1250-1310 en steengoed vanaf 1280.

Steengoed is volledig versinterd waardoor de voorwerpen geheel waterdicht zijn. Dit baksel wordt voornamelijk geproduceerd in het Rijnlandgebied in Duitsland. Belangrijke productiecentra zijn Siegburg, Langerwehe, Raeren, Aken en Keulen. Steengoed kan voorzien zijn van zoutglazuur of ijzerengobe maar ook onbewerkte vormen komen voor.

Het plaggendek bevatte voornamelijk steengoed en één fragment bijna steengoed. In de oude akkerlaag is één fragment proto-steengoed gevonden. Het steengoed is vrijwel allemaal in de late middeleeuwen te dateren, of het begin van de Nieuwe Tijd. Deze datering valt samen met de datering van het rood- en grijsbakkende aardewerk.

Rood- en grijsbakkend

Rood- en grijsbakkend aardewerk zijn uit dezelfde soort klei gebakken en werden ook in dezelfde ateliers geproduceerd. Het roodbakkende aardewerk is oxiderend gebakken, het grijze reducerend. Door de reductie werd het aardewerk waterdichter waardoor het makkelijker schoon te maken was. In de 13^e eeuw ontstaat het als de opvolger van de handgemaakte kogelpot. Grijsbakkend aardewerk werd geproduceerd in stedelijke ateliers. Beginnend rond het midden van de 13^e eeuw, beleeft de productie in het begin van de 14^e eeuw een hoogtepunt, om daarna snel af te nemen. In West-Nederland komt het uiterlijk nog tot het einde van de 14^e eeuw voor.³⁶ In de regio rond Weert verdwijnt dit type aardewerk rond het midden van de 15^e eeuw.³⁷ Het roodbakkende aardewerk komt rond 1200 op en vervangt langzaam maar zeker de traditionele kogelpotten en bakpannen. In de loop van de tijd wordt het eenvoudige gebruiksaardewerk voorzien van glazuur om het beter schoon te kunnen houden. Rond 1250 gebeurde dit nog spaarzaam, alleen op de bodem van bakpannen en de schouder van grapes en kannen. In de eerste helft van de 15e eeuw vindt de overgang plaats naar een volledig geglazuurde binnenzijde. Vanaf het einde van de 16e eeuw zijn de meeste vormen volledig geglazuurd, met als belangrijkste reden het waterdicht maken.³⁸ In totaal werden 13 fragmenten van dit aardewerk gevonden, waarvan slechts één fragment grijsbakkend aardewerk. Vrijwel alle scherven zijn afkomstig uit het plaggendek. Fel oranje gekleurde scherven zijn niet aangetroffen, dergelijke scherven

³⁵ Verhoeven 1998, 48.

³⁶ Bartels 1999, 93-94.

³⁷ Bartels 1999, 100.

³⁸ Bartels 1999, 105-107.

zijn grofweg aan de vroegste periode toe te schrijven, ongeveer tot de 15e eeuw. Wel werden enkele scherven gevonden voorzien van spaarzaam spatglazuur. De datering lijkt hiermee in de late middeleeuwen te liggen, rond de 15e eeuw.

Datering van de oude akkerlaag en het plaggendek

Op één fragment na dateert al het aardewerk uit de oude akkerlaag (s5020) uit de volle middeleeuwen. Diagnostische scherven werden niet gevonden. Aan de hand van twee randfragmenten kan gesteld worden dat de datering ergens in de 10e of 11e eeuw ligt. De aanwezigheid van enkele Pingsdorf scherven en ook Mayen aardewerk doet vermoeden dat de datering eerder in de 10^e eeuw ligt, of het begin van de 11^e eeuw. Er moet rekening mee gehouden worden dat het materiaal door ploegen in het de akkerlaag terecht is gekomen. De sporen van structuur 1 geven hiervoor een aanwijzing. De sporen waren pas onder de akkerlaag zichtbaar, het bijgebouw dateert mogelijk in het begin van de 12^e eeuw. De akkerlaag moet in dat geval ouder zijn.

Het plaggendek (s5010) bevat aardewerk uit verschillende periodes. Een deel hiervan is door verploeging of bioturbatie in terecht gekomen en zal afkomstig zijn uit de oude akkerlaag (s5020). Het vroegst daterende materiaal dat niet aan de bewoningsfase uit de volle middeleeuwen te koppelen is dateert uit de 13^e eeuw. Het gaat om fragmenten bijna steengoed en blauwgrijs aardewerk. Dit laatste aardewerk komt echter al voor vanaf de laatste kwart van de 12^e eeuw. Ook de greppel in zone 2 (s1.4) bevat dit materiaal, mogelijk hangt de ontginning van het gebied hiermee samen. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de greppel ook Paffrath-aardewerk bevat dat iets eerder dateert. Mogelijk is dit als opspit te beschouwen. De hoeveelheden blauwgrijs aardewerk en vroeg steengoed zijn beperkt, zoals blank steengoed (zonder glazuur) dat eerder in de 14^e eeuw te dateren is. Het steengoed, grijs- en roodbakend aardewerk dateert eerder uit de late middeleeuwen. Mogelijks is het plaggendek al in de 13^e eeuw ontstaan maar veel aardewerk dateert uit de late middeleeuwen of het begin van de Nieuwe Tijd. Later daterend materiaal werd niet gevonden, het plaggendek hierna niet meer opgehoogd.

8.4 Conclusie, omvang, aard en ontwikkeling complex

De omvang van het middeleeuwse areaal is beperkt. Toch heeft deze opgraving nuttige informatie opgeleverd voor dit deel van Nederweert. De middeleeuwse resten sluiten aan bij het Rosveld, dat op ongeveer 2 km van Merenveld ligt. Ook daar zijn verspreid liggende boerderijen gevonden voorzien van greppelsystemen. De afstand tussen beide vindplaatsen is redelijk groot. Mogelijk strekt de middeleeuwse bewoning bij het Rosveld zich uit in oostelijke richting. Bij Merenveld kan ook sprake zijn van een aparte nederzetting. Het grootste probleem in deze interpretatie is het ontbreken van een hoofdgebouw (huisplattegrond) op het Merenveld. De opgraving leverde slechts twee bijgebouwen op waardoor twee opties mogelijk zijn:

1. De sporen vormen onderdeel van een erf waarvan het hoofdgebouw niet teruggevonden is. Ten zuiden van het plangebied lag slechts één proefsleuf. Ten zuiden van het plangebied ligt bovendien een zwembad, ter hoogte waarvan de ondergrond volledig verstoord is. De kans op een hoofdgebouw in deze zone is vrij reëel. Indien een erf aanwezig was dan sluit dit mogelijk aan op de middeleeuwse nederzetting op het Rosveld.
2. De structuren vormen geen onderdeel van een erf. Mogelijk lag in de buurt van de bijgebouwen geen hoofdgebouw en werden de bijgebouwen alleen als opslag gebruikt ter hoogte van akkers.

9 Overige sporen en vondsten

9.1 Vondsten uit de Romeinse tijd

Uit het plaggendek en de oude akkerlaag / Apb-horizont zijn enkele Romeinse scherven afkomstig. Op het terrein werden geen sporen gevonden die in de Romeinse tijd te plaatsen zijn. Het scherfmateriaal is sterk verweerd. Het gaat om nederzettingruis, materiaal dat van elders aangevoerd is. Het gaat om 14 scherven *terra sigilata* die tot één wandfragment behoren. Daarnaast is een oorfragment van een amfoor gevonden.

9.2 Sporen uit de Nieuwe Tijd

Ter hoogte van zone 2 bevond zich een grote hoeveelheid kuilen die in de Nieuwe Tijd te plaatsen zijn. Het ging daarbij voornamelijk om recente dierbegravingen die nog bot bevatten. Aangezien bot snel vergaat op zandgrond moet het hier om recente dierbegravingen gaan. Ook een greppel met een NW-ZO oriëntatie bevond zich in deze zone en werd ook bij zone 4 aangetroffen. De greppel staat niet aangegeven op de historische kaart en dateert waarschijnlijk voor de 19^e eeuw.

10 Synthese

10.1 Biografie van de vindplaats

De vroegste bewoning op het Merenveld wordt gevormd door sporen uit de late prehistorie. De hoeveelheid ijzertijd sporen is beperkt en er werd geen structuur herkend. Op basis van het aardewerk zijn de sporen in vroege ijzertijd te dateren. Sporen uit de Romeinse tijd werden niet gevonden hoewel enkele vondsten uit die periode wijzen op activiteit in de buurt van het Merenveld. De meeste sporen zijn aan de middeleeuwen toe te schrijven waaronder twee structuren, een spieker en een bijgebouw. Op basis van andere structuren is ligt de datering van het bijgebouw in het begin van de 12^e eeuw. Het middeleeuwse aardewerk dateert uit de 10^e of 11^e eeuw, waarschijnlijk is dit als opspit te beschouwen. Een oude akkerlaag dekt deze sporen af. Hierboven bevindt zich een plaggendeek dat grofweg in late middeleeuwen of het begin van de Nieuwe Tijd te plaatsen is. Het onderzoeksgebied was op dat moment als landbouwgebied in gebruik, historisch kaartmateriaal laat zien dat dit tot op heden ook het geval was.

10.2 Inbedding resultaten in regionaal onderzoek

Het Rosveld is de meest bekende vindplaats uit de omgeving. De resultaten van het Merenveld lijken sterk op deze vindplaats. Op beide vindplaatsen werden geen sporen uit de vroege- en midden bronstijd gevonden. Op het Rosveld zijn wel archeologische resten uit de late bronstijd en vroege ijzertijd bekend. Deze bestaan uit paalsporen, spiekers en kuilen, de resten van het Merenveld komen hiermee overeen. Ook ontbreken op beide vindplaatsen huisplattegronden uit deze periode, wat overigens kenmerkend is voor de regio Weert. Hiddink geeft hiervoor twee mogelijkheden: Ten eerste kunnen de plattegronden verdwenen zijn door specifieke conserveringsomstandigheden. Ten tweede kan dit te maken hebben met een afwijkende huizenbouwtraditie.³⁹ Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat op het Merenveld geen nederzetting gestaan heeft. De sporen hebben in dat geval met extensief landgebruik te maken. Hierbij moet opgemerkt worden dat op het Merenveld een veel kleiner areaal is opgegraven en de hoeveelheid sporen veel lager ligt. Een uitgebreide vergelijking is daardoor lastig te maken.

Er is geen compleet erf uit de middeleeuwen gevonden. Wel werden twee bijgebouwen gevonden. Het is zeer goed mogelijk dat er hier een erf gelegen heeft, waarbij het hoofdgebouw buiten het plangebied ligt. Op het Rosveld zijn meerdere bewoningsfasen aangetoond verdeeld over vier zones. Het Merenveld sluit hier met een datering uit de volle middeleeuwen op aan. De opgraving op het Merenveld is veel kleiner, daardoor is niet duidelijk of in de omgeving meerdere fasen zijn terug te vinden, vergelijkbaar met het Rosveld. Ook is niet duidelijk of deze locatie bij het Rosveld aansluit of dat we hier te maken hebben met een aparte bewoningslocatie.

Voor de omgeving van het Merenveld geldt dat bij toekomstig onderzoek verder gezocht kan worden naar sporen uit de late bronstijd, vroege ijzertijd en middeleeuwen. Ook een mogelijke Romeinse site wordt niet uitgesloten. Toekomstig onderzoek kan meer duidelijkheid geven over karakterisering van de bewoning, mogelijke faseringen en dateringen.

³⁹ Hiddink, 2005, 204.

10.3 Beantwoording onderzoeksvragen

1. *Is er sprake van een volledig boerderij-erf uit de Volle Middeleeuwen en opgaven rondom de deels aangetoonde boerderijplattegrond?*

De boerderijplattegrond bleek tijdens de opgraving kleiner te zijn dan gedacht werd in het vooronderzoek. Het gaat om een bijgebouw uit de volle middeleeuwen. Hiernaast werd een vierpalige spieker aangetroffen. Een boerderij en waterput werden niet gevonden. Daarom kan niet van een volledig boerderij-erf gesproken worden.

2. *Zo ja ,wat is de interne zonering van het erf qua spreiding van functioneel te interpreteren bijgebouwen en andere sporen? Is er een interne functionele zonering binnen de boerderijplattegrond af te leiden?*

Niet van toepassing

3. *Plaats de boerderij en het eventuele erf in een regionale context op het gebied van typologische ontwikkeling en landschappelijke situering (diachroon en synchroon perspectief).*

De aangetroffen plattegrond betreft een bijgebouw uit de volle middeleeuwen. Op het Rosveld is geen bewijs gevonden voor 10^e eeuwse activiteiten. Enkele aardewerkvondsten van deze opgraving wijzen wel op een dergelijke datering. Het is echter niet zeker dat de plattegronden ook uit deze periode dateren. Een erf werd niet aangetroffen. De boerderij kan buiten het plangebied liggen, maar ook kan het om een losstaand bijgebouw gaan in de buurt van een akkercomplex.

4. *Zijn er op grond van de sporen en vondsten eventueel zones te onderscheiden waar naast agrarische activiteiten ook ambachtelijke activiteiten hebben plaatsgevonden die niet direct met de agrarische functie te maken hebben?*

Restanten van ambachtelijke activiteiten zijn niet aangetroffen. Waarschijnlijk gaat het hier om een boerenerf of akkercomplex.

Bewoning ijzertijd

5. *Gaat het bij de sporen uit de IJzertijd om een nederzetting of is het een urnenveld?*

Bij de sporen uit de ijzertijd gaat het om enkele losse (paal)sporen en verspreid vondstmateriaal. Een urnenveld werd niet gevonden. Ook konden de aangetroffen sporen niet gereconstrueerd worden tot structuren.

6. *Als het een (deel van) een nederzetting betreft: welke structuren laten zich daar onderscheiden en zijn er binnen de vindplaats interne functiezones te onderscheiden?*

Niet van toepassing

7. *Plaats de aangetroffen nederzettingssporen en eventuele structuren in een regionale context qua landschappelijk ligging (diachroon en synchroon). Leg een relatie met de in de omgeving van Nederweert voorkomende IJzertiidnederzettingen en urnenvelden.*

Niet van toepassing

8. *Als het gaat om (een deel) van een urnenveld: kan dit typologisch in een ontwikkeling geplaatst worden (ontwikkeling van greppelvormen).*

Niet van toepassing

9. *Als er urnbegravingen of grafkuilen aantoonbaar zijn: wat is de typologie van de urnen, zijn er grafgiften. Probeer uit eventuele crematieresten door middel van goed analyses de maximale informatie te verkrijgen over de gecremeerde individuen (leeftijd en sekse).*

Niet van toepassing

10. *Plaats het urnenveld in een regionaal perspectief qua landschappelijk context, vormen en aard van de begravingen.*

Niet van toepassing

Ontginningsgeschiedenis

11. *Geef een beeld van de landschappelijke ontwikkeling en agrarische geschiedenis van de locatie vanaf de IJzertijd tot en met de Nieuwe Tijd.*

Het aantal ijzertijdsporen is beperkt. Het is daarom lastig aan te geven of beakkering op dat moment al in het gebied plaats vond. In het plangebied zijn wel enkele Romeinse scherven gevonden, maar aanwijzingen voor menselijke activiteiten in het gebied zijn er niet. De aanwezigheid van een oude akkerlaag die dateert uit de volle middeleeuwen is wel een goede indicatie voor agrarische activiteiten. De akkerlaag dekt de sporen uit de volle middeleeuwen af. Hierboven bevindt zich een plaggende dat op z'n vroegst in de late middeleeuwen is ontstaan. Er lijkt continuïteit te zijn van het agrarisch landgebruik tot in de 21e eeuw zoals op de kadasterkaarten zichtbaar is.

12. *In hoeverre heeft de aanwezigheid van de boerderij en de ontginning in de volle middeleeuwen als postprocessuele processen nadelige invloed gehad op de sporen uit de IJzertijd*

De invloed van de middeleeuwse sporen op de resten uit de ijzertijd zijn minimaal. De sporen uit de middeleeuwen en ijzertijd oversneden elkaar niet, waardoor geen vergraving van ijzertijd sporen heeft plaatsgevonden. Hooguit kan gesteld worden dat ijzertijd vondsten vergraven zijn door middeleeuwse activiteiten.

Archeologische monumentenzorg

13. *Geef een terugkoppeling met het uitgevoerde booronderzoek door Oranjewoud in 2006 en het proefsleuvenonderzoek door ADCArcheoProjecten in 2007.*

Het beeld uit beide vooronderzoeken komt redelijk goed overeen met de resultaten van de definitieve opgraving. Landschappelijk zijn geen verschillen aangetroffen en het beeld blijft daardoor onveranderd. Bij het vooronderzoek van ADC Archeoprojecten werd in zone 2 een ijzertijdgreppel verwacht. Bij de DO bleek het om een greppel uit de middeleeuwen te gaan. Dit heeft te maken met het feit dat de greppel tijdens de DO volledig afgewerkt is waarbij meer vondstmateriaal gevonden werd. De verwachte middeleeuwse boerderij bleek kleiner. Het gaat nog steeds om een bootvormige plattegrond maar betreft een bijgebouw. Een mogelijk erf werd niet gevonden.

11

Samenvatting

De gemeente Nederweert is van plan om huizen te ontwikkelen in het plangebied Merenveld. Bij deze bouwactiviteiten gaan archeologische resten uit de ijzertijd en volle middeleeuwen verloren. Om deze resten veilig te stellen is door Archol B.V. uit Leiden een definitieve opgraving uitgevoerd. Hierbij zijn enkele prehistorische sporen aangetroffen die op basis van het vondstmateriaal dateren uit de vroege ijzertijd. Een structuur kon niet vastgesteld worden. Verder naar het zuiden werden twee plattegronden uit de volle middeleeuwen aangetroffen. Het betrof twee bijgebouwen waarvan één bootvormige plattegrond. Rondom de plattegronden is een ruime zone onderzocht, maar daarbij werden geen hoofdgebouw of waterput gevonden. Er kon dus geen compleet erf worden vastgesteld. Op basis van het vondstmateriaal dateren de plattegronden in de 10e of 11e eeuw. Een iets latere datering is echter niet uit te sluiten. Dit op basis van het uiterlijk van de plattegrond en het feit dat het vondstmateriaal mogelijk opspit betreft. In het profiel was een akkerlaag zichtbaar die deze sporen afdekte en tot deze periode behoort. Het plaggendek uit de late middeleeuwen dekte deze laag af. Vanaf dat moment was het plangebied tot in de 21^e eeuw in gebruik als agrarisch land.

Literatuur

- X.J.F. Alma en K.M. van Domburg, 2007: Nederweert, Merenveld. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven, Amersfoort, ADC Rapport 1053.
- Bartels, M. 1999, *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Zwolle.
- B. Debunne en N. Krekelbergh, 2004: *Nederweert – Budschoep en Gutjesweg, archeologisch bureauonderzoek en booronderzoek*, Tilburg, Bilan rapport 20004.30.
- Dijkstra, M., 2006: Middeleeuwse bewoningssporen in de Molenakker en Kampershoeck, in: N. Roymans en A. Tol, *Opgravingen in Kampershoeck en de Molenakker te Weert*, Amsterdam (Zuid-Nederlandse Archeologische Rapporten 4), 38-47.
- Es, W.A.v. & W.J.H. Verwers 1980, *Excavations at Dorestad I. The harbour: Hoogstraat I*, Amersfoort (Nederlandse Oudheden 9).
- Gaauw, P. van der, 2008: *Provinciale archeologische aandachtsgebieden. Archeologisch selectiedocument*, Provincie Limburg, Cluster Erfgoed, Afdeling Cultuur, Welzijn en Zorg.
- Hiddink, H., 2005: *Opgravingen op het Rosveld bij Nederweert 1. Landschap en bewoning in de IJzertijd, Romeinse tijd en Middeleeuwen*, Amsterdam (Zuid-Nederlandse Archeologische Rapporten 22).
- Hiddink, H. A., 2009: *Wetenschappelijk kader van het provinciaal aandachtsgebied micro-regio Eiland van Weert*, Amsterdam.
- Hoof, L. van, 2007: Evaluatie van het onderzoek naar de late prehistorie in Limburg sinds 1995. In: Gaauw, P. van der, M. de Grooth, J. Hoevenberg, L. van Hoof & H. Stoeperker, 2007: *Evaluatie en synthese van het in Limburg tussen 1995 en 2006 uitgevoerde archeologische onderzoek*. Website geraadpleegd via www.limburg.nl.
- Huijbers, A.M.J.H., 2007: *Metaforiseren in beweging. Boeren en hun gebouwde omgeving in de volle middeleeuwen in het Maas-Demer-Scheldegebied*, Amsterdam.
- Meurkens, L., 2008: Prehistorisch aardewerk. In: Leeuwe, R. de (red.): *Prehistorie tussen de loopgraven: Nederzettingssporen en vondstcomplexen in Bennekom-Streekziekenhuis uit de midden-bronstijd tot de midden-ijzertijd, ca. 1500 tot 500 v.Chr.* (Archol rapport 81), Leiden, 73-97
- Oude Rengerink, J.A.M., 2006: *Archeologisch Rapport 2006/63. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek Winnerstraat te Nederweert*, Oranjewoud.
- Oude Rengerink, J.A.M., 2009: *Programma van eisen opgraving Nederweert Merenveld*.
- Sanke, M. 2002, *Die mittelalterliche Keramikproduktion in Brühl-Pingsdorf. Technologie-Typologie-Chronologie*, Mainz (Rheinische Ausgrabungen 50).

Spek, T., 2004. *Het Drentse esdorpenlandschap. Een historisch-geografische studie*, Utrecht. .

Stichting voor Bodemkartering, 1976: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 58 West-Roermond*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Stoepker, H., 2007. Evaluatie en synthese van het sinds 1995 in Limburg uitgevoerde archeologische onderzoek met betrekking tot de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. In: Gaauw, P. van der, M. de Grooth, J. Hoevenberg, L. van Hoof & H. Stoepker, 2007. *Evaluatie en synthese van het in Limburg tussen 1995 en 2006 uitgevoerde archeologische onderzoek*. Website geraadpleegd via www.limburg.nl.

Verhoeven, A.A.A. 1993, Vroeg-middeleeuws aardewerk in de Kempen, *Brabants Heem* 45, 62-80.

Verhoeven, A.A.A. 1998, *Middeleeuws gebruiks-aardewerk in Nederland (8ste-13de eeuw)*, Amsterdam (Amsterdam Archaeological Studies 3).

M. Wesdorp, nov 2009: *Voorlopige resultaten van het archeologisch onderzoek in het plangebied Hoebenakker*, Amsterdam.

Figuren

Figuur 1.1 Ligging onderzoeksgebied.

Figuur 3.1 Onderzochte locatie met werkputten en profielen.

Figuur 4.1 Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).

Figuur 4.2 Topografische kaart van 1892 met daarop het plangebied geprojecteerd.

Figuur 5.1 Verspreidingskaart Archeologische waarnemingen op de gemeentelijke beleidskaart.

Figuur 5.2 Tijdstabel.

Figuur 6.1 Een representatief profiel met bouwvoor, plaggendeek en oude akkerlaag / BApbhorizont.

Figuur 6.2 Schematisch noord-zuid profiel van put 1 naar put 2.

Figuur 7.1 Vuurstenen artefact. Schaal 1:1.

Figuur 7.2 Sporenkaart met sporen uit de ijzertijd in geel.

Figuur 8.2 Overzichtsfoto van structuur 1.

Figuur 8.1

Sporenkaart met in het rood de middeleeuwse sporen.

Figuur 8.3 Structuur 1 met paal dieptes.

Figuur 8.4 Paalkuil met een vlekkerige vulling.

Figuur 8.5 Randfragmenten van een WIIA-pot (vondstnr. 139) en een late Wit Maaslandse kan (vondstnr. 8).

Tabellen

Tabel 1.1 Administratieve gegevens.

Tabel 6.1 Laagnummers met interpretatie.

Bijlage 1 Coupes van de structuur 1

